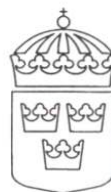

Riksdagens protokoll

1991/92:104

Måndagen den 4 maj

Kl. 12.00 – 15.44

Protokoll
1991/92:104

Meddelande om försök med nya debattregler vid frågestunderna

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 TALMANNEN:

I frågedebatterna har på senare tid antalet inlägg ökat. Detta har inte alltid varit till fördel för debatterna.

Med anledning härav har jag kommit överens med de vice talmännen och partirepresentanterna i talmanskonferensen om att följande ordning skall tillämpas fr.o.m. tisdagen den 12 maj.

Om talmannen efter ett antal inlägg finner att något nytt inte tillförs debatten, kan talmannen föreslå att debatten avslutas efter ytterligare ett inlägg från vardera sidan.

1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Talmannen meddelade att *Ulrica Messing* (s) fr.o.m. den 1 maj återtagit sin plats i riksdagen, varigenom tjänstgöringen som ersättare upphört för Raimo Pärssinen.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 24, 27 och 28 april.

3 § Svar på interpellationerna 1991/92:111, 112 och 114 samt frågorna 1991/92:675 och 698 om olovligt bortförande av barn, m.m.

Anf. 2 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Marianne Jönsson har frågat mig om jag anser att straffet för olovligt bortförande av barn bör höjas, om jag anser att utvisning skall följa på ett sådant brott och om svenskt medborgarskap skall accepteras efter ett sådant brott. Eva Zetterberg har frågat mig om jag avser att komma med lagförslag som försvårar bortförandet av barn och vilka åtgärder jag tänker vidta för att ge ökat skydd för barn som löper risk att bli bortrövade från Sverige. Birgit Henriksson har frågat mig om jag är beredd att ta initiativ för

att se över möjligheten att sluta avtal mellan olika länder och Sverige vad gäller utlämnandet av kidnappade barn, att överväga att höja påföljden för sabotage av umgängesrätten, att överväga möjligheten att utvisa den man som kidnappat sitt barn och som inte bor tillsammans med barnet utan överlåter vårdnaden på andra, samt om jag är beredd att överväga åtgärder för att även Sverige uppfyller de krav som kan ställas när barn ofrivilligt förts till Sverige.

Margareta Viklund har frågat mig om jag planerar att verka för att kontaktpersoner tillsätts för att skydda barn från bortrövande då umgängesrätt utdömts och risken för bortförande är stor. Elisabeth Fleetwood har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att försäkra barn med svenskt medborgarskap att dels få växa upp hos endera föräldern, dels hos den mest lämpade av föräldrarna efter det att äktenskap eller samboskap har upphört.

Olovliga bortföranden av barn har uppmärksamats och varit föremål för debatt här i kammaren vid flera tillfällen under våren. I morgon kommer lagutskottet att genomföra en offentlig utfrågning om dessa frågor. Representanter för justitiedepartementet kommer att delta. Jag kommer givetvis att ta till mig de synpunkter som kommer att föras fram vid utfrågningen. Mitt svar i dag kommer med hänsyn till morgondagens utfrågning inte att gå in på detaljer.

Inledningsvis vill jag poängtera att regeringen och jag själv tar mycket allvarligt på förekomsten av olovliga bortföranden av barn. För den förälder som drabbas innebär det en personlig tragedi att berövas kontakten med ett älskat barn. Utgångspunkten för all hantering av vårdnads- och umgängesfrågor måste vara vad som är bäst för barnet. Barnet hamnar alltför lätt som tredje part i en konflikt som till stor del handlar om föräldrarnas relation. Dessa frågor innehåller emellertid en mängd aspekter som gör dem komplexa och i många stycken svårhanterliga.

När det gäller att säkerställa beslut som fattats om vårdnad eller umgänge, uppstår särskilda problem om barnet befinner sig i ett annat land. Har myndigheterna i det landet en annan uppfattning i vårdnadsfrågan eller vägrar de annars att samarbeta, saknar svenska myndigheter såväl här hemma som i utlandet möjlighet att få det svenska beslutet verkställt.

På sikt är ett utökat internationellt samarbete enda möjligheten att komma till rätta med detta problem. Sverige har därför tillträtt två internationella konventioner som innebär att staterna skall samarbeta när barn har förts bort olovligen. Tanken bakom konventionerna är att barnet snabbt skall föras tillbaka till det land från vilket barnet bortfördes och att tvistigheter skall lösas enligt de judiciella regler som reglerar familjerättsliga tvister.

Vi kan alltså räkna med hjälp från andra länder för att få tillbaka barn som olovligen har förts till ett konventionsland. T.ex. återförs barn som olovligen har förts till Storbritannien i regel inom två veckor. På motsvarande sätt måste vi vara beredda att hjälpa andra länder med att föra tillbaka barn som olovligen har förts hit. Vi får inte glömma att det faktiskt förekommer också sådana fall och att det är viktigt att svenska myndigheter lojalt medverkar till att vi uppfyller våra konventionsåtaganden.

När det gäller länder som står utanför konventionerna är våra möjligheter att hjälpa betydligt mer begränsade. Självfallet är det ändå angeläget att vi

försöker hjälpa den drabbade föräldern så långt det är möjligt. Det kan exempelvis ske genom att våra utlandsmyndigheter lämnar hjälp att skaffa ombud, ger råd och upplysningar m.m. På central utrikespolitisk nivå kan och skall vi för det andra landet betona den vikt vi lägger vid dessa ärenden.

Utöver konventionerna kan vi sluta särskilda avtal med de länder som inte har anslutit sig till konventionerna. För att det skall fungera krävs dock ansträngningar på ömse sidor. Det innebär bl.a. att vi måste vara beredda att sända barn som olovligen har förts hit tillbaka till det andra landet och att erkänna det andra landets domar och beslut rörande vårdnad och umgänge. Detta är inte utan problem, eftersom många av de länder som det här är fråga om bygger sin familjerätt på helt andra traditioner och värderingar än dem som styr vår reglering.

Som jag nämnt sätter bestämmelserna i föräldrabalken om vårdnad och umgänge barnet i centrum. Barnet har behov av goda relationer till båda föräldrarna även om dessa är i konflikt med varandra. Genom de ändringar i föräldrabalken som trädde i kraft den 1 mars 1991 betonas detta ytterligare. I motiven (prop. 1990/91:8 s. 38) framhålls också vikten av att umgänget blir individuellt anpassat och flexibelt.

I ett enskilt fall kan omständigheterna vara sådana att domstolen, på grund av risken för att barnet olovligen förs från landet, förordnar att umgänget skall få utövas endast i Sverige eller att umgängesföräldern skall lämna ifrån sig sitt pass vid umgängestillfällena. Rätten kan vidare besluta att umgänget skall få utövas endast i närvaro av en av socialnämnden utsedd kontaktperson. Om risken för att barnet olovligen förs utomlands är påtaglig, kan rätten besluta att något umgänge över huvud taget inte skall äga rum.

Det har gjorts gällande att reglerna inte ger domstolarna tillräckliga möjligheter att beakta risken för att barnet olovligen kan föras bort. Inom justitiedepartementet övervägs därför för närvarande om bestämmelserna om umgänge bör kompletteras med en uttrycklig föreskrift att särskild hänsyn skall tas till risken för att barnet olovligen förs bort. Därvid bör också möjligheten att föreskriva att kontaktperson skall närvara vid umgänget beaktas. Med ett sådant arrangemang kan domstolen måhända tillåta umgänge i fall där det annars finns en viss risk för att umgängesföräldern kan vilja föra bort barnet.

Birgit Henriksson har framfört tanken på en höjning av påföljden för umgängessabotage. Sett från vårdnadshavarens synpunkt är kanske den kraftigaste reaktionen att vårdnaden flyttas över till den andre föräldern. Ett upprepat sabotage av barnets möjlighet att umgås med den förälder som inte har vårdnaden kan redan enligt gällande regler vara ett starkt skäl att flytta över vårdnaden. Om barnet befinner sig utomlands och det landet vägrar att medverka till umgänge eller inte erkänner en svensk vårdnadsdom, så uppkommer naturligtvis samma problem som jag nyss berört. Och återigen är ett ökat internationellt samarbete enda möjligheten att på sikt lösa problemen.

Andra regler som har nämnts i frågorna är straffbestämmelsen om egenmäktighet med barn samt reglerna om utvisning och svenskt medborgarskap. Inledningsvis vill jag med anledning av den massmediala debatten slå fast att regeringen inte har för avsikt att ändra grundlagen så att den som

blivit svensk medborgare skall kunna berövas sitt medborgarskap eller utvisas ur Sverige på grund av att personen olovligt fört barn ur Sverige.

Förutsättningarna för att beviljas svenskt medborgarskap och för att utvisas på grund av brott är bl.a. beroende av straffvärdet hos det brott som har begåtts. Att föra ett barn utomlands och beröva det all kontakt med vårdnadshavaren är i regel att betrakta som grov egenmäktighet med barn och bestraffas med fängelse i högst två år. Domstolar har vid flera tillfällen stannat för fängelsestraff som ligger på eller nära maximistraffet. Redan med hänsyn härtill finns det enligt min mening skäl för en höjning av straffmaximum. Det finns emellertid även bortsett från detta starka skäl anledning att ytterligare markera det allvar med vilket vi måste se på denna typ av brott. Inom justitiedepartementet pågår också redan en översyn av straffskalorna för flera brott, av vilka egenmäktighet med barn är ett.

En skärpning av den straffrättsliga påföljden för bortrövande av barn kommer att få en omedelbar effekt på bedömningen av om gärningsmannen bör utvisas och även på möjligheterna att erhålla svenskt medborgarskap. Principen att den som genom sitt beteende har visat att han inte tänker följa svenska lagar och svenska domstolsbeslut inte bör få vara kvar i vårt land och inte heller få svenskt medborgarskap bör understrykas. Om några ytterligare ändringar är påkallade i dessa hänseenden är jag inte beredd att ta ställning till nu. Jag vill dock framhålla att det finns goda skäl som talar för att ha generella bedömningsgrunder när frågor av detta slag prövas.

Det pågår ett ständigt arbete inom regeringen med dessa frågor, som är så viktiga för dem som direkt berörs. Jag har här redovisat några åtgärder som regeringen planerar att genomföra. Morgondagens utfrågning kan förhoppningsvis visa på ytterligare vägar att angripa problemen.

Då Elisabeth Fleetwood, som framställt fråga 698, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Birgit Henriksson i stället fick ta emot svaret.

Anf. 3 MARIANNE JÖNSSON (c):

Fru talman! Tack för svaret, statsrådet! Det är många anmällda på talarlistan i den här interpellationsdebatten, och raden av talare från många politiska partier visar att frågan om bortförande av barn har en alldeles speciell dimension. Det rör sig inte om partipolitik utan mer om politisk vilja att lindra familjetragedier som uppkommer när barn olovligt förs bort.

Justitieministerns svar präglas också av det allvar som man i regeringen ser på de här frågorna med, och jag tolkar statsrådets svar så, att det nu kommer att föreslås åtgärder som försvårar och förhindrar att barn hamnar i situationer där varken hittillsvarande svensk lagstiftning eller internationella överenskommelser har räckt till.

Det är alltid svårt med vårdnadstvister och umgängesfrågor. Det är svårt när det rör svenska förhållanden, men när de inblandade parterna finns i länder med väsentligt annorlunda rätts- och familjeuppfattning följer ofta mycket svåra mänskliga tragedier, vilket statsrådet också nämner i sitt svar. Detta har vi sett, hört och tagit del av inte minst under det senaste halvåret.

Nu har det gått drygt ett år sedan riksdagen fattade beslut om ändring i

lagen om vårdnad och umgängesrätt, och tanken var god bakom den lagändringen. Äntligen skulle man komma till rätta med s.k. umgängessabotage. Samtidigt skulle det finnas utrymme för individuella lösningar i domstolarna.

När det gäller misshandlade barn verkar svenska domstolar ha förstått allvaret, att barn måste skyddas mot fortsatta övergrepp. Men när det gäller gruppen kidnappningshotade barn utdöms domar som inte tillräckligt skyddar barnen mot framtida övergrepp. Fortfarande fälls domar som ger den utländska föräldern alla möjligheter att hinna över gränsen och ända hem till sitt hemland med barnet, innan svenska myndigheter har någon chans att ingripa.

I FN:s barnkonvention står det att konventionsstaterna skall arbeta för att förhindra olagligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet. I konventionen finns det inte något likhetstecken mellan umgänge och fritt umgänge. Där talas enbart om att barn har rätt till kontakt med båda föräldrarna, om det inte strider mot barnets bästa.

Den svenska lagtexten har inte heller satt något likhetstecken mellan umgänge och fritt umgänge. Men ändå fortsätter svenska domstolar att döma ut fritt umgänge, även då mamman – i de flesta fall är det ju modern det rör sig om – är övertygad om att kidnappningsrisken är överhängande.

Det är därför med glädje jag konstaterar att statsrådet har för avsikt att komplettera regler för umgänge med, som statsrådet uttrycker det, uttryckliga föreskrifter om att särskild hänsyn skall tas till att barnet olovligt kan föras bort – modern har ofta många gånger sagt det tidigare, men de signalerna har inte uppfattats – och att särskild kontaktperson skall utses när risk för kidnappning föreligger.

Naturligtvis är ett ökat internationellt samarbete av oerhört stor vikt. Människors rörlighet ökar. Olika kulturer möts och förenas. Arbetet med att få fram nya konventionsländer är mycket betydelsefullt, och det arbetet pågår som vi hört mycket kraftfullt inom regeringen. Jag har nyligen debatterat dessa frågor med utrikesministern, varvid konventionsfrågorna ägnades stor uppmärksamhet. Svårigheter finns och ännu återstår ett stort arbete.

Så till frågan om straffskärpning och den därmed sammanhängande frågan om rätt till svenskt medborgarskap som jag tar upp i min interpellation. Statsrådets svar på denna punkt inger mig starka förhoppningar. Det är grovt stötande att en person som har begått ett sådant brott som vi nu diskuterar, att olovligt föra bort ett barn mot ena föräldrarnas vilja och också mot svenska myndigheters beslut, kan fortsätta att vistas i Sverige efter ett kort fängelsestraffs avtjänande och även bli svensk medborgare därefter, allt medan barnet vistas långt borta i ett annat land utan varken far eller mor. Det är en obstruktion mot rättsmedvetandet.

Det finns därför, säger statsrådet, skäl för en höjning av straffmaximum. En översyn av straffskalan aviseras, där bl.a. egenmäktigt bortförande av barn skall ingå som en del. Det är en skärpning som statsrådet säger skulle få omedelbar effekt och även föranleda utvisning och omöjliggöra erhållande av svenskt medborgarskap. Det är för alla drabbade och för oss som engagerat oss i den här frågan den springande punkten.

Låt mig utan att pressa statsrådet fråga: Den här översynen, när kommer

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

*Svar på
interpellationer*

den? Och kan frågan om bortrövade barn brytas ut och behandlas med för-
tur?

Anf. 4 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Även jag vill tacka justitieministern för svaret på interpellationen och för svaren på de övriga interpellationer och enkla frågor som ställts med anledning av den allvarliga problematik som frågan om bortrövade barn uppvisar.

Jag vill också inledningsvis säga att jag är glad åt det utförliga svaret. Jag tycker att det visar att justitieministern och regeringen tar allvarligt på den här frågan, och det tycker jag att det finns all anledning att göra, trots att det från vissa håll lyfts fram att det är ett mycket litet antal familjer som drabbas. Men för de familjer och barn som berörs är situationen så allvarlig att många funderar på om livet är värt att leva när man inte kan leva med sina barn. Jag tror att de flesta av oss som har barn verkligen kan instämma i de funderingarna.

Jag tycker alltså att det finns all anledning att se över vad Sverige som land kan åstadkomma med lagstiftning och andra insatser för att förändra situationen för de här barnen och deras föräldrar.

Jag har förståelse för att justitieministern inte vill svara utförligt på allting, med tanke på den hearing som äger rum i morgon. Jag ser fram emot att få ta del av det som kommer fram där, men jag tycker ändå att det är bra att vissa frågor har besvarats här. Att lämna allt till morgondagen tror jag vore dåligt. Det finns redan i dag en hel del förslag till lösningar att fundera på.

Jag instämmer med Marianne Jönsson i att förslaget om att höja straffsatsen är mycket bra. Det tror jag är ett bra sätt att förhindra svenskt medborgarskap för den person som så grovt åsidosätter svensk lagstiftning och tar lagen i egna händer. Som många av oss som har ställt de här frågorna har påpekat, betraktas bortrövande av barn i dag som ett lindrigt brott i juridisk mening, trots att det i våra ögon framstår som djupt allvarligt. Straffrättsligt är det alltför låga straff, anser jag.

Jag vill också instämma i Marianne Jönssons fråga: När kommer regeringen med förslag, och kan man lyfta ut frågan om bortrövande av barn från övriga frågeställningar? Men det finns ett problem med den delen och med en rad av de andra frågeställningar som lyfts fram i interpellationerna, och det är att justitieministern ser väl optimistiskt på en del frågor.

Att höja straffen tror jag innebär en lösning i fråga om de personer som ännu inte är svenska medborgare. Där kan vi gripa in.

Föräldrar som har försatts i denna situation har berättat, att det finns en påtaglig risk att män som är beredda att begå dessa olagliga handlingar avvaktar, dvs. sköter sina förhållanden, och rövar inte bort barnen förrän de har erhållit svenskt medborgarskap. Då återstår frågan vad vi gör i de situationerna.

Justitieministern tar också upp den fråga som har framförts i massmedia, nämligen möjligheten att utvisa svensk medborgare eller att upphäva svenskt medborgarskap. Jag vill inte i dag, lika litet som justitieministern, föreslå att svensk medborgare skall kunna utvisas, och jag anser inte heller att det är rätt. Det skulle innebära en gradering av medborgarskapsrätten.

Svenska medborgare födda i Sverige kan knappast utvisas. Det här är alltså något som bara skulle gälla ursprungligen utländska medborgare.

Jag vet alltså inte om det åtgärdsförslaget skulle lösa problemet. Det uppstår en rad andra problem på köpet. Men vi måste se över hur situationen skall hanteras när personer som *är* svenska medborgare ändå tar sig rättigheter de inte har enligt svensk lagstiftning. En höjning av straffsatsen löser inte det problemet.

Justitieministern tar upp frågan om konventioner, som även vi har tagit upp i olika sammanhang. Naturligtvis vill vi verka för att utöka omfattningen av konventionen till fler länder. Men jag tycker också här att svaret andas att det är lättare i teorin än i praktiken att hantera den situationen. Hur tänker justitieministern konkret gå till väga när det gäller länder som Sverige inte har avtal med i dag? Jag vill påpeka att det finns fall där det finns konventioner, men där konventionslandet har satt sig över konventionen.

Justitieministern tar upp frågan om att som en åtgärd hålla inne passen. Vad jag har förstått är det ett tandlöst förslag. I dag är det rätt enkelt att skaffa sig ett nytt pass eller att resa ut ur landet utan pass. Finns det några fler förslag när det gäller att hindra utresa?

Vi var några från ett antal partier som tillsammans väckte en motion i januari om dessa grundläggande frågor. Vi efterlyste ett rejält stöd från samhällets sida till dem som redan har råkat ut för detta. Jag vill ytterligare höra hur UD skall stärkas och om huruvida det eventuellt skall finnas en central enhet för juridisk, social och ekonomisk hjälp. Vi vet att det finns en rad problem för de föräldrar som hamnar i denna situation. De känner sig oerhört svikna av det svenska rättssamhället. De får inte den hjälp en svensk medborgare med rätta kan kräva. Vad kan justitieministern tillägga?

Anf. 5 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Fru talman! Även jag tackar justitieminister Hellsvik för svaret. Jag vill också framföra ett tack från Elisabeth Fleetwood, som tyvärr inte kan vara närvarande i dag då hon tjänstgör i Strasbourg.

Svaret på frågorna och interpellationerna har dröjt länge. Men det är inte justitieminister Hellsviks fel. Riksdagsdebatter har kommit emellan, och interpellationssvaren har skjutits på framtiden. Det är väl detta som gör att det blir en liten beklaglig kollision i dag, eftersom det skall äga rum en hearing i lagutskottet i morgon. Justitieministern säger ju också i sitt svar att det är svårt att föregripa hearingen och gå in på detaljer.

Vi är några som tidigare har samarbetat kring en motion, och som tidigare talare också framfört är vi överens om i de olika partierna, att detta är en allvarlig fråga som berör många kvinnor. Vi är några kvinnor som har gått samman för att fästa uppmärksamheten och vikten vid det som vi tycker är mycket svåra brott, dvs. att kidnappa och bortföra svenska barn, svenska medborgare, och lämna mammor ensamma. Dessutom finns faran att ytterligare barn kidnappas. Det finns mammor i dag i Sverige som inte vågar ha kontakt med anhöriga, de för en ambulerande tillvaro och de är rädda att få ytterligare barn kidnappade.

Både Eva Zetterberg och Marianne Jönsson har noga diskuterat svaret. Jag vill därför ta upp ett annat resonemang.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Jag har tidigare väckt motioner om utbildning för poliser som skall förhöra misshandlade kvinnor. Det sker nu. Man har lärt sig att allt inte kommer fram i ett vanligt förhör. Man behöver veta mer för att kunna leda ett ordentligt förhör. Jag tror att något liknande skulle behövas för domare och nämndemän, kuratorer och socialsekreterare.

Eftersom det finns så många fall, och dessa även upprepas, verkar det som om det behövs en ordentlig information när det gäller främmande kulturer, synen på bestämmanderätt över barn osv.

Kan justitieministern tänka sig att först och främst se till att det centralt finns tillgång till en islamolog – det är den kulturen som det i de flesta fall rör sig om – men också att det sprids information till alla som sysslar med sådana fall i socialnämnder och även i domstolar så att de vet vart de skall vända sig för att få råd och inblick i de resonemang som förs? Det räcker inte bara med svensk lag, eftersom förövarna i dessa fall inte bryr sig om svensk lag.

Jag tror att det skulle kunna gå att lösa en del av problemen om umgängesrätterna. Det skulle kunna gå att få större förståelse för att tredje part skall medverka. Man skulle då blir mer observant på risken för att barn kan föras bort. Det sker ändå många bortföranden varje år. Därför tror jag att dessa behov finns.

Jag tycker att mycket av det justitieministern har sagt i svaret är bra. Jag tror på straffskärpning. Det kan vara ett led, men inte det enda, i det hela. Av svaret framgår att det "inom justitiedepartementet pågår också redan en översyn av straffskalorna för flera brott – – –." När kommer översynen att vara färdig?

Anf. 6 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Även jag tackar för svaret på den fråga som jag ställt om tillsättandet av kontaktpersoner för att skydda barn från bortrövande i de fall umgängesrätt utdömts och risken för bortrövande är stor. Den frågan är en del i det som kan tyckas vara ett svårlöst komplex av frågor och problem.

Barn har för det mesta små möjligheter att föra sin egen talan. Därför är det mycket viktigt att barns rättssäkerhet uppmärksammas och utökas så långt som möjligt. Jag har blivit underrättad om att riksdagen för ett år sedan antog en lagändring i fråga om vårdnad och umgängesrätt. Den förändringen har gett positiva resultat i en del fall. Misshandlade barn har fått bättre skydd mot fortsatta övergrepp. Men när det gäller gruppen kidnappningshotade barn är skyddet fortfarande inte tillfredsställande.

Vid vårdnadstvister ger den svenska domstolen i de flesta fall modern vårdnaden om barnet. Men under de senaste åren har det funnits ett flertal fall där mannen, som oftast kommer från en muslimsk miljö eller har en sådan bakgrund, speciellt i skilsmässosituationer har fört barnen till sitt hemland – trots att modern har tilldömts vårdnaden av barnet. Mannen har inte låtit barnen återvända till modern. Hon har haft små eller inga möjligheter att få tillbaka barnet eller ens träffa det.

Enligt den islamiska rättens familjerättsliga föreställningar anses barnen höra till faderns familj och släkt. De följer t.ex. rättsligen faderns religions-tillhörighet och inte moderns. Vid en skilsmässa kan modern enligt islamisk

rätt ha vårdnaden om barnet under en viss tid, t.ex. under amningsperioden och ibland även under barnets hela uppväxtperiod, men det är ändå fadern som har det avgörande ordet när det gäller barnets vistelseort om modern får ta hand om det. Barnet återgår till honom efter en kortare eller längre period hos modern eller, om han inte kan ta hand om det, till hans släktingar. Det är mannen som äger barnet.

Detta är rättsföreställningar som är ganska vanliga i den islamiska världen. Det innebär att den svenska domstolens annorlunda bedömning och utgångspunkter ofta leder till domslut som fadern upplever som ett övergrepp mot sin rätt. Han kan se det som en rättighet och kanske som en plikt att föra barnet till sin släkt. Risker för kidnappning av barn med den bakgrund som jag har skisserat är således stor.

Justitieministern säger i sitt svar, att om det finns risk för att barnet olovligt kan föras ut ur landet, kan domstolen förordna att umgänget endast skall ske i Sverige och att umgängesföräldern skall lämna ifrån sig sitt pass vid umgängestillfällena. Domstolen kan besluta att umgänge endast skall få utövas i närvaro av en av socialnämnden utsedd kontaktperson och förbjuda umgänge med barnet över huvud taget om risken är stor för att det olovligt skall föras utomlands.

Även om domstolarna har haft och har de möjligheter som jag har nämnt, har de tydligen inte tittat tillräckligt på risken för att barnet skall olovligt föras ut ur landet, eftersom så många barn ändå har kidnappats.

Jag anser att justitiedepartementets överväganden att komplettera bestämmelserna om umgänge snabbt skall övergå till ett beslut att se över dessa bestämmelser. Det är viktigt att snabbt få en föreskrift i bestämmelserna som poängterar att särskild hänsyn skall tas till risken att barnet olovligt kan föras ut ur landet. I den bestämmelsen bör det också klart och tydligt framgå att det skall finnas möjlighet att tillsätta en kontaktperson om risken för att barnet skall föras bort är stor.

Fru talman! Jag vet att frågan är svår. Jag är också väl medveten om barnets rätt till båda sina föräldrar. Men som jag sade inledningsvis, har barn för det mesta små eller inga möjligheter att föra sin egen talan. Därför är det mycket viktigt att barns rättssäkerhet uppmärksammas och utökas så långt som möjligt. Jag instämmer i alla de övriga talarnas förslag och frågor till justitieministern. Jag ser min fråga som en del i det större sammanhanget.

Anf. 7 NILS NORDH (s):

Fru talman! Mitt intresse för att delta i debatten kommer av att barnens rätt i samhället måste kunna garanteras. Det gäller naturligtvis inte minst de barn som riskerar att rövas bort eller, som vi allmänt brukar kalla det, kidnappas.

Frågan är ändå inte så enkel. Det gäller inte bara barnen. Det gäller ju också barnens mammor. De riskerar att inte få se sina barn växa upp. De känner sig som halva människor. Vi har nog fått klart för oss att det oftast beror på kulturkrockar. En som kan mycket om detta är professor Jan Hjärpe. Jag förutsätter att justitieministern känner honom. Han säger att dessa kulturkrockar är oerhört stora. De är svårbehandlade, speciellt när det gäller islam, men även när det gäller andra religioner.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

För några månader sedan kunde vi läsa i pressen om en dom av Högsta domstolen. Det gällde ett barn, en pojke, som för tio år sedan rövades bort och fördes till Tunisien. Både tingsrätt och hovrätt hade givit modern vårdnaden om barnet. Men med HD:s dom undanröjdes denna rätt, och vårdnaden gavs till fadern. Det hade varit gott och väl om fadern hade haft tillsynen, men det intressanta med domen är att fadern arbetar och bor i Sverige medan pojken befinner sig hos farföräldrarna i Tunisien. Jag vet inte om en straffskärpning skulle kunna lösa problemet i det här fallet. Jag är tveksam därom.

Ett annat intresseområde är hur vi skall kunna skydda barn från sådana situationer. I dag är väldigt många mammor oroliga för att mista sina barn. De vågar praktiskt taget inte släppa dem ensamma med pappan utan att en kontaktperson är närvarande på grund av risken för ett bortrövande. Därför ser jag detta som en berättigad fråga: Vad avser justitieministern att göra för att en kidnappning inte skall kunna genomföras?

Fru talman! Den 16 februari 1992 fördes tre barn olagligt bort från Sverige till Israel. Det stod att läsa med stora rubriker i bl.a. Aftonbladet. Jag har personligen träffat Mervi Sayadny som berördes. Hon beskriver sin maktlöshet, sin vrede och sin ilska över vad som hänt hennes barn. Hon beskriver också hur hon under den tid som har gått har sökt hjälp hos ambassaden i Israel och hos utrikesdepartementet, men ingen av dessa instanser har kunnat ge henne vare sig tröst eller förhoppning att kunna återfå sina barn.

Vad är det då som behövs i dessa fall? Det är självfallet hållbara överenskommelser mellan Sverige och andra länder om återförande av de här barnen samt respekt för vår lagstiftning när det gäller barnens rätt i samhället.

Min sista fråga till justitieministern blir: Avser justitieministern att medverka till och påskynda dessa överenskommelser?

Anf. 8 STEN SÖDERBERG (-):

Fru talman! Statsrådet! Jag vill först rent allmänt reagera mot talet om andra kulturer. Varken i de islamiska länderna eller i något annat av länderna runt Medelhavet är det tillåtet med våld mot kvinnor, bortrövande av barn eller liknande. Det är nog angeläget att ha det i minnet. Domstolen i min hembygd Värmland hade ett fall där man ville döma mildare på grund av förståelse för andra kulturer, som man uttryckte det. Samma regler gäller i stort sett över hela världen.

När det gäller de kvinnor och barn som drabbas av detta, har kvinnojourerna i landet kommit att få dra ett alltför stort lass. I min tjänstgöring har jag träffat på ett antal fall med kvinnor och barn som har varit rädda för bortrövande. Jag skulle vilja fråga justitieministern om man från departementets sida ytterligare kan hjälpa kvinnojourerna i den här delen.

Jag vill också peka på att detta är ett polisiärt resursproblem. Jag har haft det problemet att vi inte har fått ta ut tillräcklig övertid för bevakning och spaning redan i samband med förhandlingarna i denna typ av vårdnadsmål. Oftast föreligger risken för övergrepp redan i samband med förhandlingarna i vårdnadsmålen. Man skulle då kunna tänka sig att hålla dessa förhandlingar inom lyckta dörrar eller ordna med bevakning på ett tryggt sätt. Efter dom-

sluten och vid umgänge bör naturligtvis spaningsenheterna vid polismyndigheterna vara behjälpliga med spaning och övervakning.

Justitieministern har gått i spetsen för tryggheten för kvinnor, genom trygghetslarm och annat. Det som gäller de fall det då är fråga om kan appliceras på denna typ av familjesituation och våld. Trygghetslarm och de åtgärder justitieministern infört för hotade kvinnor skulle även kunna användas på detta område. Jag vill fråga om justitieministern är beredd att se över det. I övrigt tycker jag att svaret är mycket bra och lovar gott för framtiden.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Anf. 9 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Det var en mängd olika frågor. Jag skall försöka att besvara dem.

Det är min uppfattning att det fungerar väl i fråga om de länder som vi har konventioner med. Däremot har vi inte lyckats få till stånd konventioner med åtskilliga länder där det har varit aktuellt med överförande av barn. Dessa frågor ligger hos UD. Jag kan nämna att man från UD:s sida tar kontakt på hög nivå med berörda länder för att föra fram vår syn på problemen. Det finns alltså en hög aktivitet från UD:s sida när det gäller att föra diskussioner och försöka få till stånd överenskommelser.

Vi för diskussioner om frågan om stöd till drabbade. Vi diskuterar möjligheterna att få fram ett handlingsprogram för åtgärder kopplade till olovligt bortförande av barn. En av de frågor som där diskuteras är just hur vi skall kunna öka möjligheterna att ge stöd till de drabbade, i första hand mödrarna, eftersom det i de flesta fall rör sig om det. Det är tänkt att detta arbete skall vara gemensamt för justitiedepartementet, kultur-, civil-, utrikes- och socialdepartementen, eftersom samtliga på olika sätt är involverade.

Frågan om en generell översyn av medborgarskapsfrågan ligger på kulturdepartementet. En fråga gällde också dem som redan har fått svenskt medborgarskap. Där är säkert inte det höjda straffet i sig tillräckligt. Förslaget till ändring av lagreglerna för umgängesrätten är säkert det som kan få den största effekten. När kommer då förslaget? Det är inte så att vi överväger om vi skall komma med förslag, utan förslagen övervägs. Tanken är att förslaget till ändring av reglerna för umgängesrätt skall komma i så god tid att reglerna kan träda i kraft den 1 januari 1993. När det gäller översynen av straffskalorna räknar vi med att vi skall kunna lägga fram ett förslag från departementet om en översyn i juni. Det gör att det knappast finns något skäl att rycka loss just denna fråga. Den är kopplad till flera andra. Förhoppningsvis kan vi lägga fram förslaget i juni.

Jag vill gå tillbaka till detta med umgängesrätten. I den departementspromemoria som är under utarbetande förs fram som en grund för inskränkningar i umgängesrätten religiösa och kulturella inställningar hos den specifika personen som kan utgöra en risk – det skall alltså vara hos den aktuella personen.

Kvinnojourerna togs upp. Regeringen har lagt fram förslag om ökat stöd till kvinnojourerna. Den frågan ligger inte under justitiedepartementet, även om jag har haft åtskilliga kontakter med kvinnojourer i olika sammanhang. Det är kulturdepartementet som handlägger kvinnojoursfrågor. Det finns anslaget ytterligare medel för detta.

När det gäller polisens aktiviteter vet vi att det grundläggande problemet är bristen på besatta polistjänster. Det var något av det första regeringen tog tag i genom att öka intagningen till polishögskolan.

Jag kan avsluta med att säga att de åtgärder som vi vidtar är till för att försvåra kidnappningar av barn, om vi nu använder det begreppet som ett samlingsbegrepp. Men vi måste vara på det klara med att vi säkerligen aldrig kommer att lyckas att helt förhindra sådana. Vi måste vidta alla åtgärder vi kan, med tillvaratagande av barnets bästa, för att försvåra. Samtidigt måste vi vara realistiska.

Anf. 10 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill tacka justitieministern för de ytterligare kommentarerna. Att vi ställer upp från olika partier och är överens om att det behövs förändringar i lagstiftningen och i stödsatserna, visar hur allvarlig frågan är. Jag vill också understryka att både jag själv och andra som har varit intresserade av detta område har fått många påstötningar från allmänheten brevledes och telefonledes.

Detta är en fråga som upprör många människor, särskilt kvinnor. Som kuriosia vill jag tillägga att min femåriga dotter, när detta var aktuellt, refererade till att hon hade drömt om just denna situation, hur hon och andra barn skulle hjälpa till att återföra ett barn till mamman. Jag vill med den historien visa hur viktigt detta är även för små barn. De förstår problematiken, hur orättfärdigt det är att barn skils från en förälder.

Justitieministern gjorde här några kompletteringar av svaret. Jag har förståelse för att det är svårt att få till stånd konventioner med alla länder och att få andra länder att följa konventionerna. Jag är glad att man från departementets sida fortsätter att arbeta på hög nivå med det.

När kommer det handlingsprogram som skulle omfatta flera områden? Jag frågade efter konkret socialt och ekonomiskt stöd till de föräldrar som råkar ut för detta.

Det var intressant att höra att det är kulturdepartementet som håller i frågan om medborgarskapet och att det kanske är via ändrade umgängesregler vi får driva denna fråga. Det är påtagligt att det gäller personer som redan har fått medborgarskap och som sätter sig över reglerna.

Till slut vill jag instämma i det som Sten Söderberg var inne på. Det är viktigt att säga att detta inte enbart är en fråga om kulturkrockar. De allra flesta invandrare i vårt land följer lagstiftningen. Det gäller både män och kvinnor. Det här är inget allmänt invandrarproblem, utan det gäller ett fåtal. Men de fallen är desto allvarligare. Jag tror att det är rätt, som justitieministern säger, att det handlar om att se vilka risker som finns hos den specifika personen för att han – det är i de flesta fall han, i enstaka fall hon – skulle sätta sig över reglerna. Det är inte ett generellt problem i fråga om stora invandrargrupper.

Anf. 11 MARIANNE JÖNSSON (c):

Fru talman! Jag ber återigen att få tacka justitieministern för denna precisering när det gäller förslaget om ändring av reglerna för umgängesrätt redan

i januari 1993. Jag förstår att det inte behövs att man särskilt skyndar på översynen eftersom den är aviserad redan till den 1 juni 1993, var det väl.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

(Justitieminister Gun Hellsvik (m) inpass: Den 1 januari 1993.)

*Svar på
interpellationer*

Det finns, som jag ser det, inte något behov av att rycka loss denna del. Det visar med vilken kraft man arbetar med dessa frågor inom departementet. Jag är tacksam för det.

Jag vill också kommentera handlingsprogrammet för stöd till mödrar och drabbade. Vi hade här för något år sedan under den gamla regeringens tid en diskussion med Sten Andersson om dessa frågor. Det var första gången de togs upp här i kammaren. Vi berörde då också frågan om stöd, det behov av information som finns och att man måste hjälpa varandra. Sedan bildades Bortrövade barns förening, som skall medverka i morgon vid hearingen i första kammarsalen.

Detta har också en annan dimension. Man måste informera socialmyndigheter och dem som har hand om dessa fall i domstolar osv. Det är ett bra anslag att man arbetar över departementsgränserna för att få ett så fullödigt program som möjligt.

Med detta, fru talman, ber jag att få tacka för ett mycket givande svar och en bra debatt här i dag.

Anf. 12 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Fru talman! Också jag vill börja med att tacka justitieministern dels för det uttömmande första svaret, dels för kompletteringarna där vi fick reda på att en ny lagstiftning kommer att gälla redan från den 1 januari.

Att jag nu begärde ordet beror bl.a. på det inlägg som Sten Söderberg här gjorde där han talade om att man inte har en annan kultursyn och att det i stort sett gäller samma regler. Ja, det är fallet där lagen överensstämmer. Men i en del andra länder är det uppenbarligen så, att mannen är familjens överhuvud och den som bestämmer över alla kvinnliga medlemmar i familjen.

Jag har rent handgripligt upplevt detta en gång när jag i början av 60-talet reste med en patrull genom Sinaiöknen för att bl.a. dela ut vatten och salt m.m. till beduiner som rörde sig i området. Jag träffade då en liten 11 årig pojke som kom och bad om en diskussion med den israel som hade kommandot över dessa grupperingar. Hans pappa var död, och han var litet tveksam till hur han skulle ställa sig till frågan om hans mamma skulle få gifta om sig och om hur han skulle bete sig med en lillasyster. Han hade gott förstånd den 11 åringen, eftersom han bad om råd. Det är inte alla som gör det. Man har en annan syn på vem som är familjens överhuvud. Det är därför det är så svårt att komma åt dessa kidnappade barn.

Nils Nordh berörde här bl.a. det fall som jag tog upp i min interpellation. Det tragiska i detta fall – där HD-domen följer rättspraxis och man menar att ett svenskt barn nu har varit så länge på ett ställe att det kanske är bäst för barnet att få stanna – är att umgängesrätten inte går att utöva. Skulle barnet vilja komma tillbaka till Sverige, frivilligt, kan alltså inte längre mamman, trots att hon är svensk medborgare och att barnet har svenskt medborgarskap, begära hjälp av en ambassad eller annan personal eftersom vårdna-

den nu är tilldömd mannen. Han bor för övrigt inte ens tillsammans med barnet eller har hand om vårdnaden av sitt barn, utan har i själva verket överfört vårdnaden till någon annan.

Det är mycket i detta resonemang och i denna insikt som jag anser vara mycket viktigt. Det är därför som det på ett helt annat sätt behövs upplysning och information. Jag vill veta vad justitieministern ämnar göra i detta avseende.

Anf. 13 NILS NORDH (s):

Fru talman! Även jag vill tacka justitieministern för de förtydliganden som vi här fick. Det är bra att utrikesdepartementet har dessa kontakter. Tyvärr får man inte så mycket ut av de kontakterna, åtminstone inte vad vi hittills har upplevt.

Justitieministerns intentioner om mer stöd till dem som riskerar att drabbas är bra. Jag tänker självfallet på både mödrar och barn. Kan vi få en sådan lagstiftning och ett sådant åtgärds paket kan det lösa problem som återstår.

Jag instämmer i det Eva Zetterberg sade om att det inte är alla invandrare som utsätter sina respektive för detta. Det är ett fåtal fall, men de är mycket allvarliga. Jag hälsar därför självfallet med tillfredsställelse den promemoria i departementet där man har tagit upp just risken för kulturkrockar. Det är oerhört viktigt att vi får dem ordentligt belysta.

Sedan vill jag få ett ytterligare förtydligande. Vilka åtgärder skall försvåra bortförande av barnen? Är justitieministern beredd att ge ett svar på den frågan?

Anf. 14 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Det tycks råda en mycket stor samstämmighet mellan oss alla som har gått upp i debatt i denna fråga. Vi anser allesammans, som jag upplever det, att det är mycket viktigt att man gör någonting åt detta problem. Det är ett stort problem för den som drabbas, även om antalet barn – det sägs att det rör sig om ca 200 barn om året – inte är så stort.

Justitieministern sade att man skulle se till den specifika situationen när det gällde hur dessa barn hade det. Det innebär för mig att den som har att se till den specifika situationen måste ha en stor lyhördhet och en stor kunskap för att tränga in i det enskilda fallet. Här tror jag att det behövs mycket utbildning och information, inte bara till oss som vanliga människor i samhället, utan framför allt till dem som har att handlägga dessa ärenden vid vårdnadstvister i domstolar och i andra sammanhang.

Jag vill här fråga justitieministern vilka planer som finns för att öka utbildningen och ge mer kunskap och information till framför allt dessa grupper. Sedan tror jag också att det behövs en genomgripande information i hela samhället om att dessa problem kan dyka upp. Där skulle man också kunna använda sig av skolan och föra ut information om olika länders syn på lagstiftning och annat när det gäller just dessa barn och familjer.

Dessa barn påminner mig litet grand om de andra barn i vårt samhälle som också far illa, barn som är utsatta på många olika sätt. Det är mycket viktigt att vi i alla olika sammanhang när vi ser på de fall där barn far illa lyfter fram barnet i centrum. Som jag redan har sagt tror jag att det här behövs mer

utbildning och information så att vi också ser dessa barns situation på ett annat sätt.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

Anf. 15 STEN SÖDERBERG (-):

Fru talman! Fru statsrådet! Muslimer och israeler har precis lika god etik och moral som vi och alla andra som bor här i landet. Det finns brottslingar bland svenskar, israeler och muslimer, och bland alla invandrargrupper. Men det får absolut inte tas till intäkt för att det är fråga om några kulturkrockar eller liknande.

Jag väddar till mina kolleger i riksdagen – och jag väddar även till justitieministern – att inte från riksdagen lämna sådan information, ge sådana antydningar eller göra sådana påståenden att man i Sverige får uppfattningen att det är fråga om kulturkrockar. Det är fråga om personer som är kriminellt belastade, och de har inte något stöd i sitt hemland annat än på så sätt att lagstiftningen i vissa av dessa länder råkar vara sådan att det är svårt att utlämna barnen.

Jag ser fram emot att justitiedepartementet medverkar till en saklig information, så att vi inte får den inriktning som nu även domstolarna arbetar efter, nämligen att det skulle vara särskilt synd om vissa brottslingar på grund av att det är fråga om kulturkrockar. Det är inte alls fråga om kulturkrockar.

Anf. 16 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag vill först på nytt ta upp frågan om konventioner, eftersom Nils Nordh gick vidare i den frågan. Som jag sade tidigare utnyttjar man på UD verkligen möjligheterna att föra diskussioner med länder som vi ännu icke har överenskommelser med. Man måste emellertid också vara på det klara med att en överenskommelse innebär att två parter är överens. Vi kan vara hur överens vi vill inom Sveriges gränser, men så länge den vi vill sluta ett avtal med har en annan uppfattning kan ingenting hända. Vi får ändå fortsätta att föra diskussionen.

Att försöka få till stånd konventioner är ett sätt att försvåra möjligheterna att med framgång kidnappa barn. En annan åtgärd som vi råder över själva är det förslag till ändring av reglerna om umgängesrätt som kommer från departementet och som förhoppningsvis efter riksdagsbehandling skall kunna träda i kraft den 1 januari 1993. Detta är som vi ser det en viktig del i pusslet.

Jag menar att man skall ha respekt för olika kulturer, men man kan ändå vara klar över att kulturer kan ha olika innehåll, vilket resulterar i att det blir konflikter. Vi måste därför ha ögonen öppna för att det kan uppstå konflikter och att vi, med full respekt för att man inom en kultur inte accepterar våra domar, ändå har rätt att kräva att de domar som våra svenska domstolar avdömer också skall efterlevas. Det gäller alltså att hålla isär vad som ligger i kulturerna, att de kan vara olika, och att man ändå kan ha respekt för dem. Vi har här rätt att kräva att vår kultur respekteras.

Också handlingsprogrammet berördes i de kompletterande frågorna. Jag kan nämna att det har kommit upp till diskussion efter ett sammanträffande i vintras med företrädare för Bortrövade barns förening. Diskussionerna är långt komna. Jag kan inte i dag säga när handlingsprogrammet kan vara

*Svar på
interpellationer*

klart, eftersom en del av de frågor som diskuteras kan få ekonomiska konsekvenser. Vi har ju från vår sida ett ansvar för att ge en heltäckande lösning och bl.a. visa på möjligheterna att finansiera förslagen. Men ett engagerat arbete och diskussioner pågår alltså för att ett handlingsprogram skall kunna utarbetas.

Slutligen till frågan om information och utbildning. En viktig del i denna information har redan kommit i gång genom vårens diskussion i dessa frågor. En uppmärksam diskussion är ofta det allra bästa sättet att väcka tankar, få bort aningslöshet och ge information.

När det gäller mitt område har självfallet domstolarna en viktig uppgift, och det är viktigt att man inom domstolarna har tillräcklig kunskap. Domstolsverket har ett ansvar för den utbildning som bedrivs, och man arbetar där på så sätt att man naturligtvis har vissa kurser som ständigt är aktuella, men man följer också med i vad som händer och gör sina prioriteringar på de områden som man för tillfället finner mest angelägna. Men detta är ju sådant som ankommer på domstolsverket.

Anf. 17 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Fru talman! Jag skall börja med det jag glömde sist. När man gör en översyn av straffskolorna, kommer man då även att diskutera en höjning av vitet? Det har nämligen framförts från många håll att just ett ordentligt vitesföreläggande kanske skulle kunna vara ett bra medel att hejda kidnappningarna av barn.

Jag blev litet förvånad när Sten Söderberg sade att det inte är fråga om kulturkrockar. Visst är det det. Vi har i Sverige en annan jämställdhetssyn. Vi har ofta delad vårdnad. Vi har en annan syn på familjen och på jämställdhetsfrågorna. Det är av den anledningen jag tycker att det är så viktigt att man på centralt håll kan få komma till tals med en islamolog som t.ex. kan förklara synen på familjen och på den som är den allena bestämmande.

Också i Spanien, ett sydeuropeiskt land, har man en något annorlunda syn på familjen. Detta har blivit aktuellt genom ett för närvarande uppmärksammat fall i Sunne, som har beskrivits i pressen.

Som justitieministern mycket riktigt påpekade är det i dessa fall fråga om kulturer med ett delvis annat innehåll, och det är detta vi måste lära oss och sprida information om. Jag vill naturligtvis understryka det allra viktigaste, nämligen att svenska domar skall efterlevas, att svensk lag skall efterlevas i Sverige.

Anf. 18 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Många frågor har berörts här. Jag vill bara få ytterligare klargöranden från justitieministern på några punkter.

Jag vill ånyo ta upp handlingsprogrammet. Det var mycket bra att få höra att det är initierat utifrån HD-domen och kontakter med Bortrövade barns förening. När man nu planerar att gå från ord till handling, i vilken mån har då föreningen möjlighet att lägga fram synpunkter och konkreta förslag? Jag utgår från att det är självklart att föreningen deltar i arbetet, men jag vill gärna få det bekräftat från justitieministern.

Jag skulle också, även om det inte är justitieministerns bord, vilja få en

viljeyttring om tanken på en central instans, där man kan samla personer som är särskilt kunniga på detta område. Kanske kan det bli en specialuppgift för vissa personer inom t.ex. socialstyrelsen eller UD, som kan vara behjälpliga med att föra ut information till socialarbetare, till poliser och till alla de andra instanser som har behov av det men som inte kan hålla sig à jour med allt som händer inom detta specialområde. En annan möjlighet är att tillföra pengar till Bortrövade barns förening, för att låta dem som är verksamma inom föreningen själva skaffa sig den kompetensen och ta kontakt med kompetenta personer. Det skulle vara väldigt värdefullt om justitieministern åtminstone kunde säga något om vilket intresse som finns för detta.

Vi talade tidigare om utbildning för domstolar, vilket jag tror är oerhört viktigt, och just vi som följde HD-domen känner väl i allra högsta grad hur viktigt det hade varit med ytterligare information tidigare. Många av oss kan dessutom inte uppleva domen som annat än klart kvinnodiskriminerande. Jag vet att justitieministern inte kan uttala sig om enskilda domar, men jag hoppas ändå att justitieministern delar vår uppfattning i frågan.

Det finns ytterligare problem. Vi har här till en del tagit upp dem. UD:s insatser sker på hög nivå, men det finns problem också på låg nivå, som jag vet att medlemmar i Bortrövade barns förening har drabbats av. Det kan vara fråga om att man har fått domslut eller handlingar från ett annat land, t.ex. från Iran, och att man inte själv har råd att låta översätta handlingarna för att kunna ta del av dem – det kan röra sig om kostnader på 10 000–15 000 kr. Man kan då vara tvungen att gå till socialtjänsten för att få socialbidrag för att över huvud taget kunna resa till det berörda landet och delta i rättsförhandlingen.

Detta gör att man kan fundera över vilket rättsligt skydd vi har här i Sverige och om det inte borde vara självklart att det svenska samhället ställer upp och både svarar för den översättning man behöver och lämnar ett bidrag för att man, på samma sätt som andra föräldrar, skall kunna delta när frågan om ens barns framtid prövas i annat land. Även om justitieministern inte i dag kan kommentera detta, hoppas jag att det tas upp i den behandling som skall göras, att problemet också kommer att bli belyst under hearingen och att vi snart kan se fram emot mer konkreta förslag på det här området.

Anf. 19 MARGARETA VIKLUND (kds):

Fru talman! Min fråga till justitieministern gällde egentligen kontaktpersoner och om inte en kontaktperson skulle kunna tillsättas i fall där det finns risk för olovligt utförande av ett barn från landet. Hur angelägen är justitieministern egentligen att se till att sådana här kontaktpersoner utses i de fall jag nyss har relaterat? Jag har inte riktigt fått det klart för mig.

Anf. 20 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Frågan om vitesföreläggande finns inte med i den nu aktuella översynen. Man bör kanske också vara klar över att detta inte är så särskilt intressant i den här diskussionen. Vitesföreläggandet är ju till för att någon skall få sin rätt. I detta fall är det så att säga tvärtom, här är det straffsidan som är aktuell.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Arbetet med att ta fram ett handlingsprogram har kommit i gång som en följd av diskussioner med representanter för Bortrövade barns förening. De diskussioner som förs bygger på de synpunkter som kommer därifrån. Vi har därför inte sett något skäl att på nytt föra in föreningen i arbetet. Det finns så att säga ingen motsättning i våra diskussioner, även om – vilket också blev klart från början – en del av dess önskemål, t.ex. möjligheten att ta ifrån någon medborgarskapet, inte finns med bland våra förslag. För tillfället ser vi emellertid inga motsättningar, utan arbetet bygger på föreningsmedlemmarnas tankar.

I detta arbete diskuteras också möjligheterna att skapa tillräcklig kompetens. Det finns en klar medvetenhet om att det, på grund av att dessa ärenden är så få som de tack och lov ändå är, är svårt att upprätthålla kompetensen ute i alla de olika organ i samhället som kan bli berörda av de här fallen. Vi måste därför fundera över hur vi skall kunna vidmakthålla kompetensen.

Eva Zetterberg tog också upp kostnadsaspekten och möjligheterna att få olika former av stöd. Detta är en av de frågor som diskuteras och, som jag nämnde, kan innebära fördyringar och därför kräver att vi finner finansieringsmetoder.

Utöver den möjlighet som finns att låta umgänge ske i närvaro av någon särskilt utsedd person har vi inte fört diskussionen om kontaktpersoner vidare. Det är ju väldigt viktigt att först ta reda på i vilken mån man med hjälp av en kontaktperson kan förhindra kidnappning.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1991/92:159 om åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten

Anf. 21 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Lars-Erik Lövdén har ställt ett antal frågor till mig angående bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten.

Jag vill först instämma med Lars-Erik Lövdén i att det är mycket viktigt att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Där är vi överens. Den ekonomiska brottsligheten rör ofta stora ekonomiska värden och motverkar en fri och lika konkurrens, som är en förutsättning för en sund marknadsekonomisk utveckling. Brottsligheten drabbar inte bara det allmänna utan också i stor omfattning enskilda människor.

Det råder en stor politisk enighet om vikten av att motverka den ekonomiska brottsligheten. Däremot finns det olika meningar om hur man lämpligast bör gå till väga. Jag menar att man bör vara återhållsam med att peka ut vissa typer av brott såsom prioriterade från regeringens sida. Vi har i årets budgetproposition särskilt framhållit våldsbrottsligheten och narkotikabrottsligheten med hänsyn till att den brottsligheten direkt berör den enskilda människan. Därutöver bör det vara polisens sak att göra de prioriteringar som behövs, med utgångspunkt i första hand från brottens straffskalor. Det innebär att bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten också i fortsättningen bör ha en hög prioritet i polisarbetet.

När det gäller frågan om regeringen kommer att föreslå ökade resurser till polisen för bekämpning av ekonomiska brott vill jag till en början framhålla att den grundläggande polisbristen också påverkar möjligheterna att bekämpa ekobrottsligheten. Regeringen har vidtagit åtgärder för att avhjälpa polisbristen och har därför i tilläggsbudgeten för innevarande budgetår föreslagit att antalet polisaspiranter utökas med 100. I budgetpropositionen för budgetåret 1992/93 har regeringen föreslagit att den högre antagningsnivån skall bibehållas. Riksdagen har godtagit bägge förslagen. Regeringens ambition är att polisbristen skall vara avhjälpd år 1995. Därmed ökar möjligheterna för polismyndigheterna att också sätta in större resurser mot de ekonomiska brotten.

Några öronmärkta pengar för ekobrottsbekämpning finns däremot inte i budgeten. Som Lars-Erik Lövdén vet går polisen från budgetårsskiftet in i ett nytt budgetsystem med ramanslag och målstyrning. Det innebär att det bör ankomma på polismyndigheterna själva att göra de resursmässiga och organisatoriska prioriteringar som behövs, inom ramen för tillgängliga resurser. Här vill jag peka på de samordningsvinster som kan och bör göras genom ett intensivare samarbete mellan polismyndigheterna inbördes och i förhållande till åklagarmyndigheter och skattemyndigheter. Genom den reform av polisens regionala ledningsorganisation som genomförs den 1 juli ökar möjligheterna för ett sådant fördjupat samarbete.

Vad det sedan gäller styrmedel för att säkerställa en tillfredsställande nivå på polisens ekobrottsbekämpning vill jag peka på rikspolisstyrelsens roll som tillsynsorgan över polisväsendet. Av instruktionen för rikspolisstyrelsen framgår att rikspolisstyrelsen i sin tillsynsverksamhet särskilt skall beakta att de prioriteringar och riktlinjer som riksdagen och regeringen lagt fast för polisverksamheten får genomslag i polisarbetet. Om målen inte uppnås skall rikspolisstyrelsen genom påpekanden och anmaningar eller på annat sätt söka åstadkomma rättelse, och i sista hand skall rikspolisstyrelsen anmäla förhållandet till regeringen.

Interpellanten tar också upp frågan om s.k. ansvarsgenombrott i aktiebolag. I högsta domstolens rättspraxis förekommer ansvarsgenombrott redan i dag i vissa fall. Regeringen har efter statsrådet Reidunn Lauréns föredragning mot den bakgrunden funnit att det inte för närvarande finns något behov av att införa särskilda lagregler om ansvarsgenombrott, vilket framgår av tilläggsdirektiv till aktiebolagskommittén (dir. 1991:98).

Slutligen frågas vilka åtgärder från regeringens sida som föranleds av riksåklagarens och rikspolisstyrelsens rapport angående den ekonomiska brottsligheten.

Bristerna i bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten uppmärksammades som bekant vid justitieutskottets utfrågning våren 1991 och belystes redan då av riksåklagaren och rikspolisstyrelsen. Om det har funnits några underlåtenhetssynder så ligger de nog på 1980-talet. Men jag skall väl ge den gamla regeringen det erkännandet att det, som också rapporten visar, inte finns några enkla patentlösningar när det gäller att effektivisera kampen mot den ekonomiska brottsligheten. I rapporten behandlas en rad olika åtgärder som är ägnade att motverka detta slag av brottslighet. Många åtgärder är sådana som myndigheterna själva kan åstadkomma inom ramen för gällande

regelverk. Jag tänker då bl.a. på förbättringar av samarbetet myndigheter emellan och på en förbättrad utbildning av myndigheternas personal. En sådan förbättrad samordning ser jag som särskilt viktig i fråga om uppdagandet av brott i samband med konkurser. Jag avser att före sommaren förelägga regeringen ett förslag till uppdrag för berörda myndigheter att utarbeta ett program för att åstadkomma förbättringar när det gäller myndigheternas bekämpning av ekobrottsligheten.

Jag vill emellertid framhålla att flera av förslagen i rapporten redan är föremål för utredning. Som exempel kan nämnas att flertalet av de förslag till ändringar inom aktiebolagsrättens område som redovisas i rapporten faller inom ramen för arbetet inom den sittande aktiebolagskommittén. Det åligger t.ex. aktiebolagskommittén att överväga en höjning av minimikapitalet i aktiebolag. Riksåklagarens och rikspolisstyrelsens rapport har överlämnats till aktiebolagskommittén för att beaktas av kommittén i det fortsatta arbetet.

Regeringen kommer under våren också att ta ställning till ett förslag från riksskatteverket om lagändringar vad gäller delgivning med aktiebolag som saknar behörig ställföreträdare. Problemet med detta har bl.a. kunnat iaktas i samband med de s.k. skalbolagsaffärerna.

I rapporten föreslås vidare en översyn av tvångsmedelsanvändningen. På den punkten har rapporten huvudsakligen karaktären av en probleminventering utan konkreta åtgärdsförslag. De regler som här berörs har i många fall tillämpning också på andra brottsutredningar än dem som gäller ekonomisk brottslighet. Frågan om reglerna bör bli föremål för en översyn övervägs för närvarande inom justitiedepartementet.

Kampen mot ekobrottsligheten måste alltså utvecklas på flera fronter samtidigt. Det handlar om att förändra regelsystemen, att förbättra samarbetet mellan myndigheterna och att utveckla myndigheternas arbetsmetoder. Det förutsätter ett mödosamt och delvis tidskrävande arbete på olika nivåer: i utredningar, i regeringskansliet och – framför allt – ute på myndigheterna. Men som jag ser det finns det inga genvägar. Endast med detta brett upplagda arbetssätt har vi utsikt till framgång i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Då Lars-Erik Lövdén, som framställt interpellationen, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Ulla-Britt Åbark fick delta i överläggningen i stället för interpellanten.

Anf. 22 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret, även om jag inte är nöjd med det.

Jag skulle vilja ställa några frågor till justitieministern.

Justitieministern säger i svaret att vi är överens om bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Men vi är tydligen inte överens om de förslag som vi har lagt fram, t.ex. om att prioritera den ekonomiska brottsligheten. Det är synd. I den föregående debatten, om bortrövade barn, hade justitieministern bra svar, och där var partierna överens. Det var inte länge sedan

som vi förde den här debatten i justitieutskottet, där vi socialdemokrater var ganska ensamma om att prioritera den ekonomiska brottsligheten.

Justitieministern säger att man räknar med att polisen skall vara fulltalig 1995. Innebär det då att man inte kommer att göra någonting mot den ekonomiska brottsligheten förrän 1995? Enbart poliser löser inte problemen, utan det fordras andra åtgärder, som vi har pekat på. Det fordras att ekopoliserna har en bra utbildning. Det räcker inte att gå på polishögskolan för att bli färdig ekopolis.

Jag skulle vilja ta upp en annan fråga, och det gäller aktiebolagskommittén, som skall komma med förslag till regler för ansvarsgenombrott. Varför har man tagit tillbaka utredningen och sagt att detta inte längre behövs? Hur vet man det? Hur kan justitieministern säga att det inte längre behövs?

När det gäller utredningen om arbetsrätten tar man bort medbestämmandelagen, som innebär att fackliga organisationer kan sätta stopp för oseriösa företag. Regeringen anser att det inte heller behövs.

Vi vet att den ekonomiska brottsligheten omsätter ganska stora pengar per år. Man vet inte exakt hur mycket, men enligt en utredning är det ungefär 60 miljarder om året. Det är ungefär lika mycket pengar som satsas på skolan, osv.

Vi vet också att ekobrotten i hög grad drabbar enskilda människor. BRÅ gjorde en undersökning 1985 och konstaterade att det förelåg brottsmisstänke i 75 % av företagskonkurserna, och de stora förlorarna i dessa konkurser var enskilda personer och företag. Skulderna i företagskonkurserna var 6,9 miljarder kronor 1983, och av dessa utgjorde 5,6 miljarder skulder till enskilda och 1,3 miljarder skulder till det allmänna. Tycker inte justitieministern att det är ganska allvarligt, att man borde försöka vidta alla de åtgärder man kan och lyssna litet på oppositionen också?

Anf. 23 STEN SÖDERBERG (-):

Fru talman! Statsrådet! Jag har haft förmånen att gå på all den här utbildningen inom polisen, och jag kan intyga att det inte är någon utbildning att tala om. Jag har revisionsförordnande utfärdat av riksskatteverket så att jag kan göra revisioner i företag, men den polisiära utbildningen är inte tillräcklig för ens de enklaste ekonomiska brotten. Vad för det med sig? Jo, den lilla, vanliga, enkla människan får betala en, två, tre och fyra gånger för den plundring – jag vet att ni i regeringen inte tycker om det ordet – som pågår av bolag, av banker och av vissa delar av Sverige.

Visst finns det lösningar och genvägar. Gör en direktrekrytering av högt utbildade personer, skatteexperter från Stockholms universitet, docenter och professorer! Ta de bästa revisorerna och ekonomerna i landet! 100 aspiranter tillför ingenting i den här tröskande apparaten. 1970 satt jag i justitiedepartementet hos statssekreterare Sven Andersson och arbetade med de här frågorna, och det har inte blivit bättre på alla år. Det ser likadant ut i dag som det gjorde 1970.

Om justitieministern vill ha en förändring till stånd, bör hon göra en direktrekrytering av högt kvalificerade personer, med möjlighet att inom rimlig tid analysera ett bolag och att bli klara. Problemet är ju att ekorotlarna – min egen och andra – aldrig blir färdiga med utredningarna, som blir tjocka

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

men inte innehåller någonting av substans. Det gäller att hitta det fåtal verkliga frågor som finns i en konkurs, t.ex. när obeståndet inträdde, vilka åtgärder som vidtagits före obeståndet, vilka varor som beställts, vilka krediter man har tagit och liknande.

Min första fråga till justitieministern är: Vill justitieministern ha en verklig bekämpning på det här området? Nästa fråga är: Kommer justitieministern att verka för att det anställs personer som verkligen förstår vad frågan handlar om och kan utreda de här bankskandalerna, stora konkurserna, kedjorna av skalbolagsaffärer osv.?

Anf. 24 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Om jag skall börja med Sten Söderbergs frågor, vet jag inte riktigt hur jag skall tolka frågan om jag verkligen vill ha en bekämpning. Det verkar nästan som om Sten Söderberg ifrågasätter om jag vill ha till stånd en bekämpning av den ekonomiska brottsligheten. Finns inte den utgångspunkten är frågan onödig. Självfallet – det har vi angivit i olika sammanhang från regeringens sida – är det mycket angeläget att alla brott bekämpas, inkl. ekobrottslighet.

När det gäller att anställa rätt personer, måste vi någonstans bestämma oss för principer. Vi arbetar nu – vilket jag har uppfattat att alla är överens om – för en decentralisering av bl.a. polisens verksamhet, med ökade möjligheter att i verksamheten bestämma vilka typer av tjänster som man skall ha. Vi får vara klara över att vi skall sätta upp målet, nämligen bekämpning av brottslighet, men vi skall då inte tala om exakt vad det är för tjänster man skall ha. Rikspolisstyrelsen har en skyldighet att följa upp att de mål eftersträvas som vi har angivit. Vi måste någonstans välja; vi kan inte både ha kakan och äta den.

Det har varit mycket svårt att rekrytera personer inom den ekonomiska specialkompetensen. Möjligen hade man kunnat rekrytera universitetsfolk, eftersom de inte har särskilt höga löner i sina nuvarande befattningar. I övrigt har det inte varit lätt att rekrytera, trots att det har funnits en del tjänster till vilka man har sökt specialister.

Hela utbildningen på polishögskolan är föremål för översyn, genom det s.k. äppelprojektet, så där är arbete på gång.

Jag övergår nu till Ulla-Britt Åbarks frågor och påpekanden. Hon talar om prioritering. Jag vill vända på det och fråga: Vad vill Ulla-Britt Åbark plocka bort? Vi har från regeringens sida sagt i regeringsdeklarationen att vi prioriterar vålds- och narkotikabrott, men vi säger också att all brottslighet skall bekämpas. Sedan finns det i straffskalorna en signal om hur allvarligt man ser på olika brott.

Eftersom socialdemokraterna under hela 80-talet och början av 90-talet prioriterade våldsbrott, narkotikabrott och ekonomisk brottslighet och eftersom vi står där vi står i dag, borde Ulla-Britt Åbark inse att det inte går att prioritera allt. Jag undrar om Ulla-Britt Åbark vill plocka bort våldsbrott eller narkotikabrott från det högprioriterade området för att i stället få med den ekonomiska brottsligheten.

Jag nämnde att vi räknar med att ha våra polistjänster besatta år 1995. På grund av detta kan man knappast – med tanke på övriga delar av svaret – ha

anledning att ställa frågan om vi inte tänker göra något i övrigt före 1995. Hela svaret är en redovisning av de olika åtgärder och utredningar som är på gång.

Frågan om arbetsrätten bör ställas till chefen för arbetsmarknadsdepartementet och inte till mig.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Anf. 25 STEN SÖDERBERG (-):

Fru talman! Efter statsrådets senaste svar blir jag verkligen tveksam till om man vill bekämpa den här brottsligheten. Det gäller ekonomin. Man vill inte betala. Mitt råd och tips är att man skall avsätta en budget, ta in smarta hovrättslagmän, skickliga jurister, bra konkursförvaltare, ekonomer och revisorer och betala dem ordentligt. Om den ekonomiska brottsligheten omfattar 60 miljarder, som Socialdemokraterna säger, måste vi satsa litet grand för att vinna något.

Fru talman! Vi har en underlig regel inom det polisiära. Även om man anlitar experter och har experter sittande hos polisen, får de inte ställa en enda fråga till den misstänkte. Det skall i stället göras av en ganska utbildad polisman. Vi måste även se över det regelsystemet.

Gör dessa experter, som man gjorde förr i tiden, till tillfälliga poliser. Förut kunde man ta en bondpojke, hänga på honom en bricka och sätta ut honom på torget i byn. Han blev då extrapolis. Ta in ekonomer, domare och övriga specialister och gör dem till extrapolis. Låt dem få rätten att hålla förhör, så att man får en verklig analys och genomgång av dessa ärenden.

Anf. 26 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Fru talman! Vi diskuterar ekonomisk brottslighet. Vi kan i och för sig också diskutera vålds- och narkotikabrotten, som vi tycker att det är bra att man prioriterar. Men vi saknar ekobrotten som är högt prioriterade.

Om jag inte är felunderrättad har regeringen i direktiv till den nyligen tillsatta utredningen om arbetsrätten angivit att den möjlighet en facklig organisation har i dag att sätta stopp för oseriösa företag tas bort. Har jag rätt eller fel?

I sitt svar sade justitieministern: "Om målen inte uppnås skall rikspolisstyrelsen genom påpekanden och anmaningar eller på annat sätt söka åstadkomma rättelse, och i sista hand skall rikspolisstyrelsen anmäla förhållandet till regeringen." Men då måste man ju göra prioriteringar. Det sades i meningen innan.

Polisen har blivit decentraliserad. Vem skall man rätta sig efter? Skall man rätta sig efter det som justitieministern säger här eller skall man rätta sig efter vad rikspolisstyrelsen säger? Vem ger direktiven till rikspolisstyrelsen, om man inte skall ha en hög prioritet av ekobrotten?

Jag fick inget svar på frågan om lagregeln om ansvarsgenombrott. Varför har man tagit bort den delen av utredningen genom tilläggsdirektiv? Vill man inte veta vad som händer? Är man inte intresserad av det?

Anf. 27 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Sten Söderberg tog upp frågan om extrapolis. Som jag nämnde har det tidigare inrättats specialtjänster, som man inte har lyckats

besätta. I dag ser läget litet annorlunda ut, men låt oss avvakta och se. Sverige är ett litet land befolkningsmässigt. Plockar man kompetent folk från ett område får man oftast brist på ett annat område.

Ulla-Britt Åbark återkommer och saknar ekobrotten. Det är lätt att prioritera allting. Det gjorde Socialdemokraterna under 80-talet. Det gällde bl.a. ekobrotten. Har problemen med ekobrotten dykt upp först i dag? Nej, det har de inte. Det hjälper inte att i tal och på papper säga att vi prioriterar. Man måste också vara realist och inse att det måste finnas förutsättningar att göra någonting.

Jag gav i inledningen av mitt anförande ett erkännande till den socialdemokratiska regeringen då jag påpekade att jag är, precis som Socialdemokraterna, medveten om att det inte finns några genvägar och att det därför är helt förståeligt att det inte var så lätt att komma åt ekobrottsligheten under 80-talet. Men nu försöker vi på ett systematiskt sätt att bygga upp förutsättningarna för att kunna prioritera.

Det är lätt att säga att vi inte skall diskutera vålds- och narkotikabrottsligheten eftersom vi håller på att diskutera ekobrott. Man kan faktiskt inte prioritera allting. Jag upprepar att det finns en prioritering i straffskalorna. Ingen har rätt att säga att vi inte skall bry oss om en viss typ av brott i och med att beteendet är straffbelagt. Från den borgerliga regeringen har vi sagt att man måste ge absolut högsta prioritet till våldsbrott och narkotikabrott. När det gäller annan brottslighet måste man göra en prioritering utifrån hur straffskalorna är utformade, grundade på riksdagens beslut.

Direktiv till verksamheten ges bl.a. genom riksdagens beslut. Det är de som gäller. Det är rikspolisens skyldighet att se till att föra ut kunskapen om dessa direktiv i verksamheten samt att följa upp att direktiven följs.

Ulla-Britt Åbark tog upp att frågan om ansvarsgenombrott inte längre skall utredas. Det hänger samman med att den HD-praxis som finns har ansetts tillräcklig.

Anf. 28 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Fru talman! Visst kan man ta upp vålds- och narkotikabrotten, men vi står faktiskt här i dag för att få svar på frågor om ekobrotten.

Justitieministern menar att det finns skäl att ta bort prioriteringen av ekobrotten. De skulle inte vara lika viktiga att bekämpa som de andra brotten. Jag tycker att alla tre kategorier av brott är oerhört viktiga att prioritera, eftersom brotten i stor utsträckning drabbar enskilda människor.

Justitieministern säger att riksdagen skall besluta om direktiven för polisen. Det är riktigt. Men om riksdagsmajoriteten inte vill att ekobrotten skall vara högprioriterade försvinner de även från rikspolisstyrelsens direktiv. Riksdagen har i dag en borgerlig majoritet. Därför skulle det vara mycket bra om justitieministern tycker att ekobrotten skall ha högsta prioritet, likaväl som vålds- och narkotikabrotten. Det är tydligen fråga om en gradering här.

Jag har inte fått svar på de frågor jag har ställt om arbetsrätt.

Det sista svaret när det gäller ansvarsgenombrott var inte bra. Jag frågade varför man inte vill se över detta. Varför skall man ta bort den biten när det nu sitter en kommitté som arbetar med dessa frågor? Varför har man kommit

med tilläggsdirektiv som säger att man inte behöver studera det här närmare? Om man har beställt en utredning bör man kanske titta på vilka förslag den kommer med.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Anf. 29 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Om vår utgångspunkt är att vi menar att HD:s praxis när det gäller ansvarsgenombrott är tillräcklig och tillfredsställande kan jag inte se varför vi skall låta människor fortsätta att utreda en fråga, där vi ändå inte är ute efter att få ett förslag som avviker från dagens förhållanden.

När det gäller arbetsrätten kan jag inte, som jag nämnde, några detaljer. Jag kan i ett annat sammanhang redovisa för Ulla-Britt Åbark hur man rimligen måste arbeta i en regering. Detaljfrågor på detta område bör ställas till chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

Skälet till att ta bort ekobrott som ett brott med högsta prioritet är erfarenheterna från 80-talet. Vi har sett att trots att Socialdemokraterna har talat om att bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten skall ha högsta prioritet har det inte varit möjligt. Jag kritiserar inte Socialdemokraterna för att det inte har varit möjligt. Men jag kritiserar Socialdemokraterna för att de inte skapade förutsättningarna.

Vi befinner oss nu i en situation där vi har övertagit de bristande förutsättningarna. Vi vill då inte hålla på och låtsas att vi kan göra någonting som i verkligheten inte går att göra. Därför har vi markerat att med de bristande resurserna skall man i första hand satsa på vålds- och narkotikabrott. Jag poängterar än en gång att vi icke har gjort några förändringar i straffskalorna som skulle innebära att vi har gett den ekonomiska brottsligheten lägre prioritet. Därmed är det en brottslighet som vi ser allvarligt på och som skall bearbetas. Men det får inte ske på bekostnad av bekämpningen av vålds- och narkotikabrott.

Talmannen anmälde att Ulla-Britt Åbark anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1991/92:137 om bygg- och arbetslöshetskrisen

Anf. 30 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Lars Werner har frågat statsministern: 1) Om regeringen tänker prioritera fortsatta skattesänkningar i stället för offentliga investeringar som ger jobb. 2) Om regeringen gjort någon samhällsekonomisk analys av åtgärderna inom byggsektorn. 3) Hur hög arbetslöshet inom byggnadssektorn regeringen kommer att acceptera. 4) Om regeringen i kompletteringspropositionen är beredd att tillmötesgå AMS förslag till åtgärder.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall besvara interpellationen.

1. Strukturella förbättringar genom minskningar av de mest skadliga skat-

terna leder till en mer konkurrenskraftig ekonomi. Det ger fler arbeten på den ordinarie arbetsmarknaden. Kraven på anpassningen till den fortsatta internationaliseringen innebär också ett tryck mot sänkta skatter. Den sänkta energiskatten och sänkningen av den generella momssatsen till 22 % är ett led i denna riktning. Dessutom har också betydande resurser avsatts för tidigareläggning av infrastruktur, tidigareläggning av statliga byggnadsinvesteringar och underhåll av vägar. Under 1991 och hittills i år har runt 18 miljarder avsatts.

2. Byggandet blåstes upp till en samhällsekonomiskt icke långsiktigt hållbar nivå under slutet av 1980-talet. Överhettningen i ekonomin, liksom sannolikt också subventioneringssystemet för bostäder, medverkade till att kostnadsnivåerna för byggandet höjdes till oacceptabla nivåer. Inriktningen på de åtgärder som sätts in måste överensstämma med regeringens långsiktiga tillväxtstrategi. Ökade generella subventioner till byggande kan därför inte komma i fråga; det skulle leda till inlåsning av arbetskraft i fel sektor. För övrigt bör åtgärderna utformas så att de är möjliga att påbörja och avsluta snabbt. De skall också ha träffsäkerhet och vara kostnadseffektiva.

3. Antalet sysselsatta inom byggbranschen ökade starkt under slutet av 1980-talet. Det innebar sannolikt att en överströmning skedde från bl.a. industrin, som inte kunde konkurrera med de löner som den konkurrensskyddade branschen var kapabel att erbjuda under överhettningens åren. Många av dem som rekryterades under dessa år saknade dessutom kvalificerad utbildning för branschen. Inriktningen mot att skapa expansionsutrymme för den konkurrensutsatta sektorn innebär att det inte är önskvärt att alla som nu blivit arbetslösa hålls kvar inom byggbranschen genom åtgärder, utan erbjuds möjligheter till utbildning för arbete i första hand inom den konkurrensutsatta sektorn.

4. Regeringens ekonomiska politik syftar till att säkerställa en ökande sysselsättning på den ordinarie arbetsmarknaden. Samtidigt sätts motåtgärder in för att förhindra en hög och permanent arbetslöshet. Utbildnings- och kompetenshöjande insatser samt tidigareläggningar av tillväxtbefrämjande investeringar prioriteras. I kompletteringspropositionen föreslås därför förutom utbildningsinsatser att resurser avsätts för underhållsarbeten och mindre vägobjekt i regioner med hög arbetslöshet. Dessutom föreslås en tidigareläggning av statliga byggnadsinvesteringar samt ett visst tillskott för underhåll av samlingslokaler.

Då Lars Werner, som framställt interpellationen, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav talmannen att Eva Zetterberg fick delta i överläggningen i stället för interpellanten.

Anf. 31 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag vill först för Lars Werners räkning tacka statsrådet för svaret på interpellationen. Därmed inte sagt att jag är särskilt nöjd med svaret. Jag tycker att det har brister när det gäller svaren på de flesta av de frågor som Lars Werner har ställt.

Den första frågan borde man egentligen upprepa – jag tycker inte att ministern riktigt har svarat på den. Min slutsats av det undandligdande svaret är

att regeringen kommit till insikt om att fortsatta skattesänkningar kanske inte är den rätta vägen. Jag hoppas att det är den slutsats man kan dra.

Men i årets budgetproposition talar man fortfarande om ett skattesänkingsbehov på 10 miljarder. Det var grunden till att interpellationen ställdes. Nu när kompletteringspropositionen kommer har denna precisering tagits bort. Jag vill fråga Bo Lundgren om det beror på att regeringen har tänkt om i den här frågan, bl.a. mot bakgrund av det snabbt växande budgetunderskottet.

Svaret på fråga 2 tolkar jag så att regeringen inte har gjort någon samhälls-ekonomisk bedömning av de åtgärder som vidtagits på byggsidan. I stället hänvisar ministern till att byggandet inte låg på en samhällsekonomiskt hållbar nivå under slutet av 80-talet. Jag tror emellertid att den byggarbetslöshet som vi i dag kan se är betydligt mer allvarlig för samhällsekonomin, även om jag kan hålla med om att byggandet låg på för hög nivå – den situation vi har i dag kan jag inte tänka mig att någon anser vara önskvärd.

Att i dag, under den värsta byggkrisen i mannaminne, t.ex. slopa stimulansbidrag för arbetsmiljöåtgärder i skolan, tycker jag inte tyder på någon samhällsekonomisk analys. Eller menar ministern att en sådan analys inte behövs utan att arbetslöshet i sig är önskvärd ur samhällsekonomisk aspekt? Det är i alla fall ett budskap som borgerliga ekonomer tidigare starkt gått ut med.

I svaret på fråga 3 sägs att det inte är önskvärt att alla som nu blivit arbetslösa hålls kvar inom byggbranschen. Men det är ju inte det frågan gäller; frågan är om en hel bransch helt skall slås ut. Det innebär i så fall att kunskap och kompetens förloras.

Det finns inget som säger att Sverige i dag skulle vara färdigbyggt. Vi vet att det finns stora behov av nybyggnation för t.ex. gruppboende men också av bostäder för ungdomar, osv. Men kommunerna har inte resurser, eftersom regeringen är så njugg mot kommunerna. Kommunerna kan själva inte göra så mycket, eftersom regeringen urholkat det kommunala självstyret genom kommunalt skattestopp.

Svaret på den sista frågan kunde i stället ha varit ett klart nej. Det hade jag hoppats på. Det framgår mycket klart av kompletteringspropositionen att AMS krav inte har tillgodosetts.

Ministern säger i svaret att regeringens ekonomiska politik syftar till att säkerställa en ökande sysselsättning på den ordinarie arbetsmarknaden och att åtgärder samtidigt sätts in för att förhindra en hög och permanent arbetslöshet. Det är gott och väl. Men inser man då inte att vi trots dessa åtgärder riskerar att få en mycket hög och permanent arbetslöshet? Den stiger ju bara!

För att förhindra en sådan situation, som jag utgår från att ingen är intresserad av, inte ens från regeringens sida, behöver väl alla tänkbara åtgärder sättas in. Där har AMS kommit med konkreta förslag. Varför har regeringen inte valt att tillmötesgå några av dessa krav, när man anser sig ha råd att sänka bolagsskatt, förmögenhetsskatt, kapitalskatt, osv.?

Den katalog av åtgärder som har kommit från AMS upptar olika projekt runt om i landet. Om det inte är nog vill jag gärna visa ministern senaste

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

numret av Byggnadsarbetaren, som har ytterligare kataloger på 40 000 jobb för 21 000 arbetslösa.

Det finns alltså en rad olika fakta som visar vilka åtgärder man skulle kunna sätta in mot arbetslösheten – och just byggarbetslösheten – för att inte hela branschen skall slås ut. Men det förefaller mig – den slutsatsen drar jag av svaren på frågorna – som om regeringen inte var intresserad av att handla på detta område.

Anf. 32 STEN SÖDERBERG (-):

Fru talman! Statsrådet! Vad är det som tyst pågår i Sverige i dag? 1992 har vi en bygg- och fastighetskris som skapats av en viss överhettning under 80-talet. De flesta människor inser att det har byggts för mycket och även att vi nu är inne i en lågkonjunktur. Men vad motiverar att försöka stanna hjulen helt och hållet? Vad är avsikten?

Rykten surrar om att regeringen kanske vill att industrier, fastigheter och tillgångar säljs ut till utländska intressen. Regeringen verkar totalt ignorera fastighetskrisen, trots att företrädare för branschen gång på gång slår larm. Kommersiella fastigheter har t.ex. sjunkit 50 % i pris det senaste året. Branschen förblöder. Och vad gör regeringen? Tittar på, i bästa fall! Man lämnar branschen och svenska folket i sticket. Vad är det fråga om? Är det ett medvetet sätt att sälja ut Sveriges tillgångar till utländska intressenter?

Jag skulle också vilja ta upp en annan fråga. Jag har läst statsrådets svar och där särskilt vänt mig mot punkten 3. Jag har inte funnit att statsrådet är beredd att föreslå investeringar i s.k. kulturfastigheter. Vi har i denna lågkonjunktur en möjlighet att renovera Gamla stan och kulturfastigheter på andra håll. Det gäller även portaler och liknande och inte bara fasaderna. Men vad saknas i den delen? Jo, en vettig finansiering. Det finns många fastigheter i Stockholm som behöver kulturbevaras, och där har regeringen en stor möjlighet att inverka positivt.

Slutligen har jag tre frågor. Varför får regeringen inte loss tillräckligt med pengar till byggen inom infrastrukturen som redan är färdigpresenterade för igångsättning? Kan regeringen ge bygg- och fastighetsmarknaden de klara spelregler som behövs, så att marknaden sedan kan sköta sig själv? Kan regeringen ge klara besked när det gäller finansieringen på både kort och lång sikt för branschen?

Anf. 33 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag har tidigare haft diskussioner med Sten Söderberg som får mig att tro att han har något slags konspirationsteori när det gäller bl.a. fastighetsbranschen. Hans inlägg andades någonting i den vägen. Men låt mig ändå kortfattat svara på hans frågor.

När det gäller att få loss pengar till infrastrukturprojekt – ja, när det gäller finansiering över huvud taget – är det inte så att det inte ger några effekter att vidta sådana åtgärder. Men att finansiera olika typer av projekt som inte passar in i en långsiktig strategi är fel. Att finansiera mer än man skulle ha råd att genomföra är fel, därför att det leder till att statens upplåningsbehov ökar och därmed till att räntorna går upp. Det är också någonting negativt. Det är en självklarhet att man här måste gå en balansgång.

När det gäller riktlinjer vill jag säga att regeringen har lagt fram förslag för riksdagen om hur stödet till bostadsfinansieringen skall lösas i framtiden. Det ger alltså fasta spelregler för branschen.

Det är klart att både Eva Zetterqvist och jag skulle vara förvånade om vi var överens och om jag fick ett hjärtligt tack för svaret av henne. Vi betraktar världen från litet olika utgångspunkter. Eva Zetterqvist företräder ett parti som tror på interventioner, statliga satsningar och höga skatter, medan jag företräder en regering som är övertygad om att de ekonomiska problem som Sverige har bl.a. har orsakats av en alltför snabb expansion av offentlig verksamhet, av produktivitetseffekter som är negativa i det avseendet, och av de höga skatter som har behövts för att finansiera denna monopoliserade offentliga sektor.

Det krävs alltså reformer i offentlig sektor, som ger besparingar, som i sin tur kan användas för strategiska skattesänkningar, och naturligtvis även för vissa satsningar för att lindra den process som vi för närvarande är inne i, men som syftar till att lägga grunden för en stabil, positiv ekonomisk utveckling.

För att gå in på de olika ämnesområdena vill jag säga att det är självklart att regeringen nu och i framtiden kommer att ägna sig åt strategiska skattesänkningar. Jag kan i det sammanhanget anföra ett exempel. Vi föreslog i höstas att omsättningsskatten på aktiehandel skulle slopas den 1 december. Jag antar att Vänsterpartiet gick emot denna skattesänkning.

Det har visat sig att riskkapitalmarknaden nu fungerar mycket bättre: omsättningshastigheten är högre, och det gynnar framför allt de mindre och medelstora företagen; det är de som har svårast att hantera en marknad som inte fungerar. Totalt sett kan skattebortfallet bedömas bli noll eller 100 miljoner över noll. Det betyder att det var en dynamisk skattesänkning som är i stort sett självfinansierande.

Vi noterade med glädje att Vänsterpartiet, till skillnad från socialdemokratin, insåg att förmögenhetsskatten på arbetande kapital är någonting som i sig är negativt. Eva Zetterberg och jag är alltså överens om att vissa strategiska skattesänkningar är nödvändiga – det gynnar sysselsättningen, det gynnar de mindre och medelstora företagen och är positivt från den utgångspunkten. Sedan kan vi ha olika meningar om hur långt man skall gå, och jag förstår att en som vill ha höga skatter har svårt att gå tillräckligt långt.

Vi menar att man skall genomföra sådana förändringar som leder till att vi får en positiv utveckling för tillväxten, och det är också tillväxtfrämjande skattesänkningar som prioriteras av regeringen.

Självfallet måste det här vägas mot det andra viktiga målet, nämligen att successivt banta ned den strukturella delen av statens budgetunderskott, för att hålla nere ränteutvecklingen. Jag vill också passa på att upplysa om att bolagsskatteuttaget inte har sänkts – bolagsskatten har förändrats: basen har breddats, och skattesatsen har sänkts, men det har inte skett någon total sänkning av bolagsskatteuttaget.

Så till frågan om analyser när det gäller åtgärder inom byggsektorn. Det är självklart att jag för mina ansvarsområden och regeringen i dess helhet gör de analyser som behövs för att kunna bedriva en riktig politik. Vi gör en

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

totalanalys av vad som krävs för att restaurera svensk ekonomi, och vi gör också analyser som syftar till att belysa vilka effekter vissa åtgärder får.

En åtgärd som har varit besvärlig och som har lett till problem var överhettningen i byggsektorn, och det är bra att vi nu är överens om att vi har haft en överhettning med de negativa konsekvenser det har haft.

Det är en självklarhet att vi skall sträva efter så låg arbetslöshet som möjligt. Bortsett från de samhällsekonomiska kostnaderna är det en individuell tragedi att vara arbetslös. Det är en självklarhet. Min och regeringens ambition är att arbetslösheten skall hållas nere på så låg nivå som över huvud taget är möjligt.

De åtgärder som skall vidtas är i första hand långsiktigt verkande åtgärder som faktiskt ger oss stabila och trygga jobb. Kortsiktigt kan man vidta åtgärder som inte strider mot de långsiktiga målen men som ändå kan lindra processen. Det är framför allt insatser för infrastrukturutbyggnad som annars skulle komma till stånd litet senare, det är utbildningsinsatser som är positiva, för att ta några exempel.

Vi skall naturligtvis inte satsa på sådana åtgärder som är destruktiva. Ett exempel är det varvsstöd som utgick i slutet av 70-talet och som bara fördröjde en nödvändig strukturomvandling. De resurser som slösades på sådana projekt skulle ha använts till andra, mer positiva projekt.

När det gäller byggsektorn är det nödvändigt att vi får till stånd en kostnadsanpassning och att det i fortsättningen blir möjligt att hålla nere kostnadsutvecklingen så att människor som efterfrågar bostäder eller andra byggnadsarbeten också kan få dem genomförda utan att staten behöver gå in och subventionera dem. Det hoppas jag att vi kan vara överens om. Subventionspolitiken är felaktig och leder snett. Det är en självklarhet att utvecklingen av subventionssystem måste genomföras successivt, så att man inte får alltför kraftiga effekter. Det är också det förslag som vi har lagt fram från regeringens sida.

När det gäller AMS krav vill jag säga att varje myndighet naturligtvis kräver mer än vad som är möjligt att genomföra – det gäller också AMS.

Anf. 34 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag tackar ministern för dessa kompletterande synpunkter.

Visst, statsrådet Lundgren, kan vi vara överens i en del frågor när det gäller att få fart på Sverige och se till att människor får arbete. Men de metoder regeringen använder tycks mig vara rätt långsökta om man faktiskt vill uppnå det målet. Jag har svårt att förstå att de skall leda till arbete och tillväxt i vårt Sverige ens enligt regeringens egen logik.

Låt mig som exempel ta bostadssubventionerna, som Bo Lundgren tog upp. Statsrådet hävdade att förslagen på det området har skapat trygghet och att man nu på marknaden vet vad som gäller och kommer att gälla i några år. Det är ju precis tvärtom! Från alla aktörer – från Byggmästarföreningen, från olika fackorganisationer och från byggarna själva – kommer signaler om att det här är oacceptabelt och att det kommer att bli totalt stopp i byggan-det. Det trodde jag i alla fall hade gått fram till regeringen.

Vad gäller olika statliga insatser tycker jag också att det är önskvärt att marknaden kan fungera i större utsträckning och ta sitt ansvar. Men så länge

som vi i vårt land har en hög arbetslöshet tycker jag att det är självklart att det finns ett statligt ansvar.

Jag förstod av vad Bo Lundgren sade att man tar allvarligt på arbetslösheten i teorin. Men praktiken stämmer inte, eftersom åtgärderna mot arbetslösheten i kompletteringspropositionen inte ens kommer i första rummet, de kommer långt senare som en följd av ekonomisk tillväxt. Men det är inget primärt mål för regeringen att hejda arbetslösheten.

Vi betalar i dag stora summor i arbetslöshetsunderstöd, närmare 50 miljarder, om jag förstått det hela rätt. Då är frågan: Anser regeringen att vi har råd att betala arbetslöshetsunderstöd? Skall vi kanske slopa det också, om det nu blir fråga om för stora statliga insatser?

Jag vill klargöra att vi i mitt parti, Vänsterpartiet, tycker att de statliga insatserna behövs. Vi vill se att de hellre används till att ge folk arbete än att ge dem understöd och bidrag. Det är detta som den överväldigande delen av dem som är arbetslösa i dag själv vill.

Jag vill nämna ytterligare ett exempel. Från Vänsterpartiet har vi lagt fram ett förslag om att man skall satsa 4 miljarder redan från hösten 1992 på olika ombyggnadsarbeten i skolor och andra arbeten som kommunerna ansvarar för. Det är alltså betydligt bättre att använda pengarna till den typen av satsningar för att råda bot på arbetslösheten.

Visst kan man sänka vissa skatter, vilket i sig kan vara positivt. Bo Lundgren nämnde exemplet med arbetande kapital. Det ser jag som ett av undantagen, därför att de allra flesta av regeringens förslag till skattesänkningar leder till att företag och de människor som redan har mycket pengar får mer att behålla. De leder inte till nya arbeten.

Anf. 35 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Först en ursäkt till Eva Zetterberg: Jag sade visst Zetterqvist – det var inte meningen.

Hela den politik som regeringen för syftar till en enda sak, nämligen till att se till att ekonomin åter kommer att fungera så att människor i Sverige kan få trygga jobb, till att dra ner arbetslösheten. Hela politiken, finansplanen, kompletteringspropositionen är just ägnade åt att omvandla Sverige efter de två förlorade decennierna till ett land med fortsatt positiv utveckling, tillväxt och trygga jobb.

Skillnaden mellan Eva Zetterberg och mig när det gäller medel att nå dit vi syftar är naturligtvis den att Eva Zetterberg ju i princip vill fortsätta att bygga på den politik som har lett till dagens problem, medan jag vill ändra politiken, så att vi kan undanröja orsakerna till dagens problem.

Jag skulle vilja fråga Eva Zetterberg: Är det rimligt att vi i Sverige under en lång tid har levt med ett skattesystem som har gjort att personer som exempelvis byggt upp Tetra Pak och Ikea har flyttat från Sverige, i stället för att driva verksamhet och ha sitt kapital i Sverige? En sådan politik vill Eva Zetterberg fortsätta att föra.

Anf. 36 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag skall börja med Bo Lundgrens sista fråga. Det är inte rimligt att de flyttar från Sverige, deras verksamhet behövs. Men vad gäller

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

dessas människor har de ett fritt val. De har föredragit att flytta utomlands därför att de där behöver betala mindre i skatt. Men vilket val har en arbetslös byggnadsarbetare i vårt land i dag? Är han välkommen och får han hög-avlönade arbeten i England, Frankrike, Tyskland eller vilket land man nu än väljer i Europa? Nej, svaret på den frågan är att han sannolikt skulle vara lika arbetslös där och dessutom inte hade någonting att leva på. Det är alltså fråga om vilket val människor har. Att välja arbetslösheten måste vara det absolut sämsta.

Jag vet att regeringen säger att man syftar till att skapa tillväxt för att skapa fler jobb. Men var och en som lever i vårt samhälle i dag ser ju att det har gått i motsatt riktning. Arbetslösheten ökar för varje dag. Byggbranschen är en av de branscher som är värst drabbade. Jag kan inte se att det kan ha undgått Bo Lundgren.

Till slut: Visst har det funnits nackdelar med subventionssystem, men det har gett – den frågan kommer vi in på senare i dag – goda bostäder till rimliga kostnader för de flesta av oss. Vi vet att Sverige inte är färdigbyggt. Det behöver byggas fler grupp- och bostäder för människor som inte har en bostad i dag, och det bör ske till rimliga kostnader. De medel som regeringen vill använda till det innebär en totalt felaktig väg.

Eftersom Bo Lundgren efterlyser fler exempel tänker jag deponera det här numret av Byggnadsarbetaren. Det kan vara en intressant läsning för att se hur man kan skaffa jobb till dem som vill arbeta i dagens Sverige men som inte får det, därför att man från regeringens sida inte låter kommuner, landsting och statliga företag satsa som ett komplement till de privata företagen, som inte heller anser sig ha möjlighet att bygga i den utsträckning som de vill i dag. Det kanske kan ge litet mer uppslag för den fortsatta kampen mot arbetslösheten.

Anf. 37 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag tackar Eva Zetterberg för vänligheten.

Det är bra att vi är överens om att vi skall slopa förmögenhetsskatten, att vi skall halvera arvs- och gåvoskatten. Den har ju halverats vid årsskiftet, och förmögenhetsskatten slopas 1994. Det är bra att vi är överens om att vi skall sträva efter ett skattesystem som gör att entreprenörer och de som lyckas stannar kvar i Sverige och ser till att ännu fler kan få jobb och ännu fler kan lyckas. Jag hoppas att det också kommer att präglade Vänsterpartiets politik och de ställningstaganden som man gör här i riksdagen.

Det är en självklarhet att svenskar som vill ha jobb i Sverige skall kunna få det. Det är denna regeringens politik syftar till. Det vi nu upplever är en arbetslöshetsuppgång utan motstycke, en följd av den politik som Eva Zetterberg vill fortsätta att föra. Vi vill ändra den politiken och lägga grunden för en snabb expansion av näringslivet, när vi väl har fått bukt med inflationen, kostnadsläget och när produktiviteten ökar. Det är denna politiken är inriktad på.

Det Eva Zetterberg sade visar att hon inte har lärt någonting. Hon sade att politiken har lett fram till att vi kan få bostäder till rimliga kostnader. Precis så sade hon. Jag skulle vilja ställa frågan: Är den politiken bra som

leder fram till att en normalstor trerumslägenhet som är nyproducerad kostar 11 000 kr. i månaden?

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

6 § Svar på interpellation 1991/92:162 om en god bostad för alla

Anf. 38 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Lars Stjernkvist har med anledning av det pågående arbetet med att reformera statens stöd för bostadsfinansieringen frågat mig vilka åtgärder jag anser fordras för att garantera alla en god bostad samt vilka åtgärder som enligt min mening behövs för att valrörelsens löften till ungdomarna och andra bostadssökande om sänkta hyror skall anses vara uppfyllda.

Med det hittillsvarande systemet för bostadsfinansiering uppnås inte längre de mål som systemet avsåg att främja. Detta insåg redan den socialdemokratiska regeringen i sitt sökande efter en radikalt annan ordning. Man behöver bara se på de senaste årens ränteutveckling samt kostnadsutvecklingen inom bostadssektorn för att inse att det nuvarande systemet har misslyckats. Misslyckandet är speciellt tydligt när det gäller kostnadsutvecklingen. Subventionerna har sövt motståndet mot kostnadsökningar i produktionen och mot höga räntor.

Som exempel kan nämnas att en nyproducerad trerumslägenhet i dag har en total kostnad på närmare 11 000 kr./månad. Detta, som är en följd av den tidigare förda bostadspolitik, är orimligt.

De hittillsvarande bostadssubventionerna är inte heller fördelningspolitiskt effektiva. Effekterna är godtyckliga och kännetecknas inte av rättvisa vare sig mellan hushåll, upplåtelseformer eller regioner. Detta konstaterades för övrigt redan i en rapport från år 1989, som beställdes av den dåvarande regeringen.

De växande anspråken på statsutgifter driver upp ränteläget i sig på ett sätt som hotar inte bara bostadsproduktionen, utan också de investeringar som är nödvändiga för att upprätthålla vår välfärd.

Regeringen har lämnat riksdagen förslag till en omläggning av statens stöd för bostadsbyggandet fr.o.m. 1993. Förslaget bygger på att bostadssektorn inordnas under de förutsättningar som gäller för den allmänna ekonomiska politiken. Målet är att ägare av såväl egnahem som flerbostadshus skall ta ett större ekonomiskt ansvar för sina investeringar i framtiden. Stödet som föreslås är därför konstruerat så att det ökar känsligheten för både höga produktionskostnader och höga räntor.

Den stödordning som regeringen nu föreslår kommer att leda till att bostadsbyggandet inriktas på vad enskilda hushåll efterfrågar och är beredda att betala för. På så sätt byggs ett effektivt motstånd upp mot fortsatta produktionskostnadsökningar, och intresset för att inflation och räntor hålls nere kommer att öka. Därigenom skapas i sin tur förutsättningar för att bryta den hittillsvarande kostnadsspiralen inom byggandet. Till följd av byggsektorns stora inverkan på samhällsekonomin hotas annars prisstabiliteten när tillväxten tar fart.

Det stödsystem som vi hittills levt med möjliggör en nära nog ohämmad ökning av produktionskostnaderna. Det drabbar inte minst ungdomar som skall etablera sig på bostadsmarknaden. Höga produktionskostnader innebär också höga hyror. Regeringen avser att bryta den utvecklingen genom att föra en sund ekonomisk politik som syftar till tillväxt, välfärd och mångfald, utan subventioner och kostnader som jagar varandra. För bostadssektorns del innebär det lägre boendekostnader genom lägre produktionskostnader och lägre skatter. Detta kommer inte minst de ungdomar till godo som under åren framöver skall skaffa sig sin första bostad.

Vad i övrigt gäller ungdomars bostadssituation vill jag avslutningsvis erinra om ungdomsminister Inger Davidsons besked till Lars Stjernkvist den 27 mars i år om planerna på att tillkalla en utredning för att närmare belysa bl.a. ungdomars särskilda situation när det gäller boendet.

Anf. 39 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Det är sant att jag vid ett par tillfällen har försökt att få reda på vad regeringen vill göra och vilka ambitioner man har när det gäller bostadspolitik. Vid varje tillfälle har en representant för regeringen talat om vad han eller hon anser om Socialdemokraternas politik. I och för sig skulle vi kunna ägna mycket tid åt att diskutera mitt partis politik, men jag tycker ändå att artigheten bjuder att vi den här gången ägnar oss åt den politik som regeringen har fört fram.

Min fråga handlar om de löften som gavs i valrörelsen. Frågan löd: Hur kan det komma sig att en regering, vars partier i valrörelsen lovade att sänka boendekostnaderna, nu lägger fram förslag som innebär kraftiga hyreshöjningar? Bland remissvaren finns det en rad olika beräkningar, men de allra flesta remissinstanser landar på en slutsats som innebär att en nybyggd tre-rummare kommer att kosta någonstans mellan 1 000 och 1 500 kr. mer i månaden. Detta är naturligtvis mycket anmärkningsvärt. Det är orätfärdigt i sig. Men det är ännu mer anmärkningsvärt, eftersom partierna i regeringen gav sken av att man skulle åstadkomma raka motsatsen, dvs. sänka boendekostnaderna.

Jag anser det vara en felaktig politik att över huvud taget avveckla bostadsstödet. Det är ännu mera stötande att avveckla det på det sätt som man gör. I stället för att fördela bördorna någorlunda rättvist låter man dem som i dag står utanför bostadsmarknaden bära hela bördan. Jag ocn flera med mig som har haft möjlighet att växa upp och skaffa mig en bostad under Socialdemokraternas tid vid makten får behålla vårt bostöd. Jag kan förmodligen behålla min boendestandard, men de ungdomar som skall skaffa sig en bostad nästa år eller de äldre – som Eva Zetterberg var inne på – som av olika skäl behöver flytta ifrån en gammal omodern lägenhet till en ny får betala priset och bära den tyngsta bördan.

Den tröst som statsrådet anvisar i interpellationssvaret är att man med det nya stödet skall bygga billigare och enklare. Det vore intressant att få veta vad som menas med det. Finns det någon miniminivå som statsrådet förordar? Skall man ha kvar någon social målsättning när det gäller bostadspolitik? Eller skall det helt överlåtas på marknadskrafterna att bestämma vil-

ken lägenhetsstandard som man har råd med? Finns det någon ambition om en viss miniminivå?

Grundbulten i den sociala bostadspolitiken är att alla människor, oavsett inkomst och oavsett var man bor i landet, skall ha rätt till en rymlig och modernt utrustad lägenhet. Sedan har vi definierat vad som menas med detta. Innebär formuleringen i interpellationssvaret att det inte längre skall finnas någon som helst social målsättning? I kompletteringspropositionen – en tung lunta – finns det formuleringar som tyder på att det inte längre skall finnas en sådan målsättning, vilket leder mig in på nästa anmärkningsvärda avsnitt i interpellationssvaret.

Regeringen skriver i kompletteringspropositionen att detta är den största förändringen av bostadspolitiken sedan 40-talet. Jag håller med om det. Visserligen var jag inte med under den perioden, men min historiekunskap säger mig att detta är den mest dramatiska omläggningen sedan 40-talet. Det förvånar och upprör mig att man, när man förbereder en så stor omläggning, ger remissinstanserna 14 dagar på sig att lämna synpunkter. Vi i riksdagens bostadsutskott får några korta veckor på oss att bereda förslaget. Alla de ungdomar och äldre som berörs och å vilkas vägnar vi har försökt att i den här kammaren få till stånd en debatt får gång på gång av regeringen veta att Socialdemokraternas politik inte är särskilt bra, men villigheten och beredskapen att diskutera de förändringar som regeringen har föreslagit har inte varit särskilt uttalade.

Jag vill avslutningsvis ställa ytterligare en fråga: Kräver inte anständigheten att man vid en så här pass stor förändring ändå ger tid för debatt, diskussion och dialog innan man genomför denna förändring?

Anf. 40 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det är bra att den här interpellationen tas upp direkt efter den som var uppe tidigare och som gällde byggarbetslösheten. Frågorna hör ju självfallet ihop. Frågan om det kommer att byggas bostäder i framtiden utgör grunden för om vi över huvud taget kan erbjuda ungdomar nybyggda bostäder. Därom har vi uppenbarligen en del olika uppfattningar.

Jag känner mig oerhört orolig inför framtiden, vilket vi också var inne på tidigare, över att man inte är särskilt intresserad av att bygga över huvud taget. Detta i sig driver ju också upp kostnaderna, eftersom de få nya lägenheter som byggs blir desto mer attraktiva.

Det är bra att Lars Stjernkvist har framställt den här interpellationen, men det är beklagligt att han inte har fått svar på sina frågor. Lars Stjernkvists fråga till ministern handlade om en god bostad åt alla och i vilken mån man skall ha kvar denna målsättning. Garantin om en god bostad finns inte med. Den garanti som tas upp i svaret gäller att man skall sänka produktionskostnaderna. Därom kan det inte råda något tvivel. Det är bra om produktionskostnaderna sänks. Kostnaderna är väldigt höga. Men det talas ensidigt om detta och inte alls om kvalitetsaspekten. Svenska bostäder är i regel av mycket hög kvalitet, om man jämför med andra länder, t.ex. med England, där man bygger billigare men med betydligt sämre kvalitet på bostäder. Det är sådant som också måste vägas in.

Jag skall inte upprepa Lars Stjernkvists kommentarer angående det nya

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

förslaget till bostadssubventioner, om remisstiden och om det sätt på vilket frågan har hanterats. Men regeringens hantering är mycket ansvarslös, tycker jag. När man lägger fram ett så pass stort förslag, är frågan hur man skall kunna använda sig av det. Man måste ge dem som är berörda – och det är en stor del av svenska folket, hyresgästorganisationer m.fl. – tillfälle att yttra sig över förslaget.

Jag tycker också att det är märkligt att Bo Lundgren i svaret tar upp exempel på att de hittillsvarande bostadssubventionerna inte är fördelningspolitiskt effektiva. Jag kan hålla med om att det är problematiskt. De bostadssubventioner som vi har haft fram till i dag är inte tillräckligt fördelningspolitiskt effektiva. Det är många som har tagit upp olika delasppekter i det fallet. Men på vilket sätt kommer det med det nya förslaget att fördelningspolitiskt bli bättre? Hur kommer de som bor i vanlig hyresrätt och som inte kan tjäna på sitt boende i form av att de äger sin bostad att gynnas?

Det finns en rad exempel på hur man har kunnat göra kapitalförtjänster genom att bygga någorlunda billigt och sedan sälja betydligt dyrare. Sådant är naturligtvis lovvärt att komma åt, men jag tror inte att det är dessa fördelningsaspekter som man talar om. De finns ju inte med i de förslag som har kommit från regeringen. Därför funderar jag över varför de finns med i det här svaret.

Det återstår en rad frågor när det gäller garantin om en god bostad. För min del konstaterar jag att regeringen inte är intresserad av någon sådan garanti. Löftet om att sänka hyrorna är regeringen inte i stånd till att uppfylla, eftersom man inte lägger fram några förslag av den typen.

Anf. 41 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Låt oss ta den här viktiga debatten i ett par steg. Jag tycker att detta är det allra viktigaste.

Låt mig börja med att se på nuläget. Det är ändå rätt intressant att fundera över om det är bra som det är. Därför ställde jag tidigare en fråga till Eva Zetterberg, och nu ställer jag den på nytt till henne och till Lars Stjernkvist. Tycker ni att det är rimligt att fortsätta att föra en politik som innebär att en nyproducerad trerumslägenhet kostar i det närmaste 11 000 kr. per månad? Tycker ni att det är rimligt med en sådan politik? Detta är den första och viktigaste frågan.

När jag lyssnade på Eva Zetterberg och Lars Stjernkvist märkte jag att de vill att man fortsätter med stödet som tidigare och ger de subventioner som har dolt kostnadsutvecklingen. Tyvärr vill man väl fortsätta på samma väg, något som ju är orimligt. Den första frågan lyder: Tycker ni att det är bra att en lägenhet till följd av den politik som har förts och som ni vill fortsätta att föra kostar 11 000 kr. i månaden? Anser ni att det är fel att vi har den situationen kan vi börja diskutera medlen. Hur skall vi bära oss åt för att ändra detta? Hur skall vi, för att ta några exempel, bära oss åt för att föra en ekonomisk politik som pressar ned räntenivån, hur skall vi ändra byggreglerna för att det skall bli effektivare och hur skall vi få konkurrens i byggandet? Men jag tycker att vi skall börja debatten med den grundläggande frågeställningen: Är det rimligt att vi har det som vi har det?

Herr talman! Statsrådet fortsätter att med en papegojas envishet diskutera socialdemokratisk bostadspolitik. Okej då: Är det rimligt att en trerumslägenhet kostar 11 000 kr. per månad? Svaret är nej. Jag tycker inte att det är rimligt, men för att fortsätta den här stegvisa analysen: Vad är det då för orsak? Statsrådet drar automatiskt slutsatsen att det är subventionerna, reglerna, som är orsaken till att en trerumslägenhet kostar 11 000 kr.

*Svar på
interpellationer*

När jag ser på underlaget för regeringens förslag om en fullständig förändring av bostadspolitik, hittar jag ingen analys, ingenting som tyder på att det skulle vara på det där viset. Låt mig bara ta en faktauppgift som talar emot statsrådets teori. De hus som har byggts utan subventioner, kontorslokaler, drar en kostnad som är precis lika hög som den för lägenheter. Den del av bostadsmarknaden som redan i dag styrs av marknadsmekanismer är inte billigare än den del som styrs av subventioner. Detta är en komplikation som gör att åtminstone jag blir ödmjuk inför problemet och inte drar några snabba slutsatser.

Det är viktigt att ställa de här frågorna. Det som gör mig så skrämmd är att statsrådet inte har tid att vänta på svaret på sina egna frågor. Vad jag försöker säga, och vad rader av remissinstanser säger, beträffande den nya bostadspolitik är att regeringens frågor visst är befogade men att den lösning som anvisas kommer att göra tillvaron etter värre. De ungdomar som i framtiden försöker skaffa sig en lägenhet kommer att tvingas betala mer för sin lägenhet än vad vi som redan bor i bra lägenheter gör. Dessutom kommer ungdomarna att vara tvungna att acceptera en lägre standard. Kostnaderna kommer att öka, inte minska.

Detta var upprinnelsen till den här interpellationen, inte att statsrådet ställde fel frågor utan att de svar som han anvisar enligt alla tillgängliga fakta tyvärr tyder på att problemen förvärras.

Herr talman! Statsrådet frågade om jag och Lars Stjernkvist anser att det är rimligt med en produktionskostnad på 11 000 kr. för en vanlig trerumslägenhet. Mitt svar blir att det är ett mycket högt pris. Men jag tycker att statsrådet kommer undan litet för lätt. Min motfråga som jag också ställde inledningsvis är: Anser statsrådet Bo Lundgren att ungdomar som har exempelvis ett beredskapsarbete eller genom regeringens försorg ett lågt betalat praktikarbete själva skall betala 11 000 kr. direkt i hyra? Är det alternativet?

I mitt parti har vi varit mycket intresserade av att diskutera hur bostadssubventionerna skall se ut. Vi tycker, som jag sade inledningsvis, att det finns en rad problem med det system som vi har haft hittills och att det finns all anledning att reformera det. Med det sätt som regeringen använder – tidspressen och långtgående slutsatser om att totalt slopa bostadssubventionerna – tar man ju bort all diskussion och allt intresse för förändring. Detta sätt är oacceptabelt.

Vi har redan tidigare tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet lagt fram förslag om en annan bostadspolitik med räntelånesystemet. Det fördes diskussioner, och från vår sida lades det också fram mer långtgående förslag om en sänkning av hyrorna för de flesta. Det handlar alltså

inte om ett antingen-eller. Vi kan visst diskutera hur bostadssubventionerna skall se ut, men jag tror inte att vi får en bra bostadspolitik, en bra bostad till rimligt pris, utan någon form av subventioner. Här tycker jag att statsrådet inte svarar på Lars Stjernkvists fråga. Hur skall ungdomar, även om man ser det hela på ett par års sikt som förändringarna skall ta, ha råd att betala hyran?

Jag tror att 11 000 kr. är ett högt pris. Det går att pressa det. Jag tror att t.ex. ökad konkurrens är bra, men vi vet ju att produktionskostnaden har sänkts. Det har blivit en sänkning från den extremt höga nivån 1990/91. Vi är nog på rätt väg. Men det handlar också om att inte avstå från de kvalitetskrav som vi har i Sverige. Det rör sig också om att inte avstå från kraven på tillgänglighet när det gäller handikappade. Det finns en rad krav som är rätt unika för Sverige. Jag hoppas att man inte i ett svep tar bort dessa krav. Det finns ju tecken som tyder på detta. Det pris som vi måste betala måste också inkludera hänsyn till handikappade och till att ungdomar skall kunna få en bra bostad utan att behöva vänta 20 år i en kö som inte längre finns.

Anf. 44 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Den politik som vi för syftar ju till att göra det bättre för alla, men det är klart att ju yngre man är desto större möjlighet har man att under lång tid njuta frukterna. Man kan säga att den politik som vi för är särskilt inriktad på att förbättra situationen generellt på bostadsmarknaden för just ungdomar. Jag kan dessutom notera att det som vi framför allt diskuterar är nyproduktionen, i viss mån ombyggnader och sannolikt också den del av beståndet som är subventionerat. En stor del av bostadsmarknaden består faktiskt av lägenheter som inte är subventionerade. Det är ett problem att marknaden fungerar dåligt, men det kan vi diskutera i ett annat sammanhang.

Jag tycker ändå att det är bra att vi alla tre har kommit fram till att vi sannolikt är överens om att en nyproducerad trerumslägenhet inte skall kosta 11 000 kr. i månaden. Eva Zetterberg var litet tveksam. Hon tyckte kanske att det inte gjorde så mycket. Men jag antar att vi är överens.

Då kan vi komma in på nästa resonemang. Vilka är orsakerna till detta och vad kan vi göra för att rätta till situationen? Man får först se till att den faktiska kostnaden går ned, så den blir hanterbar. Detta är viktigt att klara ut.

Det är svårt att i förväg exakt bevisa någonting när det gäller framtiden, men går man tillbaka i tiden kan man konstatera att byggkostnaderna i Sverige mellan 1955 och 1974 i stort sett följde konjunktursvängningarna. Men kostnaderna låg i stort sett stilla, räknat i fasta priser. Självfallet gick priserna upp när konjunkturen var hög och det blev en viss överhettning för att sedan falla.

1974 infördes räntebidragssystemet. Från 1974 och fram till 1991 har vi haft en situation med ständiga ryckigheter i förändringarna, med insatser för att hantera bostadssektorn fram och tillbaka och där byggkostnaderna har stigit dubbelt så snabbt som konsumentprisindex. Detta har lett fram till att kostnaden är 11 000 kr. i stället för kanske 6 000 kr., en mer hanterbar kostnad, även om också det är väldigt mycket pengar.

Det finns även andra förklaringar. Det är självklart att bristen på konkurrens har lett fram till detta. Det gäller då för regeringen att skapa förutsättningar för ökad konkurrens. Det tror jag att vi kan vara överens om – jag hoppas i alla fall det. Varje verksamhet som drivs skyddad, som monopol eller oligopol, kommer att kosta mer än vad som skulle vara nödvändigt, vilket är negativt både för priset på produkterna och för samhällsekonomin i stort, eftersom resurser från andra sektorer trängs ut, något som inte är bra.

Det är också ganska uppenbart att de regelsystem som vi har är, och har varit, mycket krångliga. Även om vi tar hänsyn till de handikappades behov och andra behov, säkerhetsmässiga osv., kan vi göra oerhört mycket för att förenkla byggreglerna och därigenom möjliggöra att goda bostäder byggs billigare än i dag. Det är fullt möjligt att göra det.

Då har vi två komponenter som jag tror är rimliga och som också ligger i linje med den totala bostadspolitik som regeringen för.

Jag vill säga något om subventionerna och det material som har tagits fram. Jag vet inte om Lars Stjernkvist har läst en utredning som jag tror heter Byggprisutredningen och som jag tror lades fram någon gång i slutet av 70-talet eller i början av 80-talet. I denna utredning har man försökt göra en bedömning av hur mycket av byggprisutvecklingen som beror på subventioneringen. Denna utredning kom fram till att 30 % av kostnadsökningen sannolikt härrörde från att man subventionerade bort kostnaderna.

Rent intuitivt kan man förstå att politiker som enligt vedertagna teorier vill maximera sitt röststöd också vill undvika att kostnaderna stiger. Om kostnaderna stiger är det lätt att gå in med subventioner för att inte visa de faktiska kostnaderna. Då betalar skattebetalarna kostnaderna på ett dolt sätt. Om denna typ av åtgärder vidtas, dvs. att man subventionerar något, blir naturligtvis kravet på att hålla kostnaderna nere mindre än vad det annars skulle bli. Man kan alltid diskutera om det är 40, 30 eller 20 %, men att ett subventionssystem ger dessa effekter borde vi också kunna vara överens om.

Det finns alltså anledning att hantera även subventionssystemet. Om man inte subventionerar har individerna den bästa kontrollen över kostnaderna. En fungerande bostadsmarknad ger bra bostäder efter människornas egna behov och val, vilket är viktigt. Men vi kan inte genomföra detta i ett steg.

När man lyssnar på debatten låter det som om jag hade lagt fram ett förslag som innebär att räntesubventionerna skall slopas per den 1 januari 1993. Men så är det inte alls. Det är ett mycket försiktigt förslag. Dessutom finns det en kontrollstation efter tre år. Förslaget innebär att man påbörjar nedtrappningen och att man skapar utrymme för en press nedåt på kostnadssidan samtidigt som detta är ett led i en ekonomisk politik som syftar till att få ned räntenivån. Det är nämligen helt uppenbart att om vi skulle ha en ränta på 3 eller 4 %, vilket är utopiskt, skulle belastningen vara mycket mindre än med den höga realränta som vi för närvarande har.

Förslaget innebär alltså inte att ungdomar nästa år skall betala 10 000, 11 000 eller 12 000 kr. per månad. Fortfarande har vi stora subventioner. Det framgår bl.a. av att besparingseffekten av det förslag som vi har lagt fram är förhållandevis blygsam under de första åren. Vi gör alltså en successiv nedtrappning för att få i gång den process som leder till att vi faktiskt får lägre

kostnader för byggandet än vad vi har haft tidigare. Det är viktigt att komma ihåg.

Det enda alternativ till den politik som vi förordar är det s.k. räntelånesystemet. Det är ett system som innebär att man i ett drag slopar alla subventioner. Man låter hyresvärdar och villaägare låna till kostnaderna. Om man skulle göra det i ett läge då realräntorna är så oerhört höga som för närvarande, lägger man en börda på de enskilda människorna som de inte skulle klara. Staten skulle då vara tvungen att gå in, och då skulle man komma tillbaka till det gamla systemet igen. Räntelånesystemet innebär att man slopar subventionerna på ett bräde, och det var ju just det som Lars Stjernkvist inte ville göra.

Anf. 45 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Jag tycker att statsrådet är litet slarvig med orden. Detta är ett mycket försiktigt förslag, säger han. Hur kan man beskriva ett förslag som försiktigt när det över en natt ökar kostnaderna för den enskilde i en nybyggd trerummare med 1 000–1 500 kr.? Det skulle vara spännande att höra vad som är ett icke försiktigt förslag om detta är ett försiktigt förslag.

Jag vill säga något om det socialdemokratiska alternativet. Jag tror att ett villkor för att hålla nere kostnaderna i nyproduktionen är att vi har en jämn produktion. Jag tror också att en viktig bidragande orsak till att byggpriserna steg kraftigare än övriga priser i slutet av 80-talet var just att vi hade en mycket kraftig nedgång i byggandet. När man sedan startar från en mycket låg nivå är det dyrt att bygga. Också detta talar mot regeringens förslag, eftersom det, enligt alla förståsigpåare, innebär en dramatisk minskning av byggandet. Det kommer att förvärra en redan allvarlig byggkris nästa år. Detta argument talar alltså emot regeringens förslag.

Jag har förstått att statsrådet inte är så mycket för det finstilta i politiken. Det är sant att byggpriserna har stigit snabbare än övriga priser under 80-talet. Men det som är intressant är att byggpriserna under första delen av 80-talet följde övrig inflation. Om statsrådets teori då var sann, att det är subventionerna som är boven i dramat, kan den i alla fall inte vara hela sanningen. Den var i alla fall inte sann under den första delen av 80-talet. Under andra delen av 80-talet var den sann. Då steg byggpriserna snabbare. Men min analys av vad det kan ha berott på är, enligt min mening, minst lika trovärdig.

Vi får inte glömma bort att detta i grunden är en ideologisk fråga. Inget av alternativen, vare sig den renodlade marknadslösningen eller den totalreglerade ekonomin, är invändningsfritt. Det finns naturligtvis nackdelar i båda systemen. Men ytterst är det en ideologisk fråga var någonstans på denna skala man hamnar. Om man, som vi socialdemokrater gör, menar att alla människor skall garanteras en rymlig och bra bostad, måste man vara beredd att gå in både med regler och med subventioner. Det har naturligtvis ett pris. Det medger jag. Men vi är beredda att betala det priset för att ge alla den möjligheten.

Avslutningsvis vill jag ställa en fråga. Med tanke på den korta tid som nu står till buds för en debatt och med tanke på de invändningar som har gjorts – det är inte bara jag, hyresgästerna och vissa andra som har protesterat mot

detta förslag, utan även t.ex. bostadsutskottets ordförande har varnat för att detta kommer att leda till mycket höga kostnader – vill jag fråga statsrådet om han är beredd att erbjuda den tid som fordras för att regeringens egna förslag skall bli ordentligt belysta och ordentligt debatterade innan riksdagen fattar beslut.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Anf. 46 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det är en självklarhet att jag förutsätter att bostadsutskottet tar del av och skaffar sig de upplysningar som man behöver för beredning av ärendet. Ärendet är inte särskilt komplicerat i sina huvuddrag. Det bygger på de principer som har funnits tidigare, nämligen en avtrappning och en förenkling av regelsystemet och underlaget i detta avseende. Det är inte särskilt svårt att göra en bedömning av förslaget totalt sett. Den särskilda utredaren hade under sitt utredningsarbete också löpande kontakter med aktörerna på marknaden just för att informera och lyssna på deras synpunkter.

Lars Stjernkvists inlägg visar att han ingenting har lärt. Det är synd. Jag upplever mig inte som särskilt gammal, även om jag snart är 45 år. Men Lars Stjernkvist, som är betydligt yngre, borde vara öppnare för analyser och debatter och kunna se möjligheter i stället för att vara så igendammad ideologiskt som han verkar vara när han står här i talarstolen.

Lars Stjernkvists utgångspunkt är att det förslag som jag lägger fram skulle innebära att kostnaderna för denna normallägenhet nästa år skulle öka med 1 000 eller 1 500 kr. per månad. Han utgår från att ingen på något vis kommer att försöka rationalisera eller effektivisera utan att allt kommer att fortsätta i gamla hjulspår, dvs. att kostnaderna kommer att stiga på samma sätt som tidigare. Men den tiden är förbi. Det är ett nytt Sverige, Lars Stjernkvist. Vi skall försöka se till att ändra det som gick snett med den gamla politiken. Det är det som vi sysslar med. Jag har inte sagt att subventionerna utgör den enda orsaken till det som har inträffat. Det finns även andra orsaker. Men vi är tydligen överens om att subventionerna utgör en del av orsakerna till att kostnadsökningarna har blivit så våldsamma i byggandet.

Avslutningsvis vill jag säga följande. Lars Stjernkvist sade: Den politik som vi vill föra har ett pris, och vi är beredda att betala det priset.

Men jag tror inte att de ungdomar som Lars Stjernkvist säger sig tala för är beredda att betala 11 000 kr. i månaden för en normalproducerad lägenhet. Det är möjligt att Lars Stjernkvist och det socialdemokratiska partiet är beredda att betala det priset. Vi är inte beredda att göra det.

Tredje vice talmannen anmälde att Lars Stjernkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1991/92:181 om bankförvärv av organisationsaktier i försäkringsbolag m.m.

Anf. 47 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jan Bergqvist har, i anslutning till regeringens handläggning av en ansökan av S-E-Banken om tillstånd att förvärva 4,9 % av aktierna i Skandia Group Försäkringsaktiebolag, frågat mig om jag är beredd att medverka till en större öppenhet om regeringens tillämpning av bankrörelselagens bestämmelser angående banks förvärv av organisationsaktier i ett försäkringsbolag. Vidare har Jan Bergqvist frågat vad jag anser att regeringen bör göra när en bank på mindre goda grunder fått tillstånd att förvärva organisationsaktier i bankfrämmande verksamhet. Slutligen har Jan Bergqvist bett mig förklara varför regeringen tidigare offentliggjort uppgifter från S-E-Banken, vilka senare inte återfanns bland de uppgifter som i ett särskilt beslut lämnades ut till riksbanken.

Jag har den 11 februari och den 10 mars i år i riksdagen besvarat frågor av Jan Bergqvist som rör S-E-Bankens förvärv av Skandiaaktier. Det kan ändå vara befogat att redogöra för handläggningen av dels tillståndsärendet, dels det efterföljande sekretessärendet.

Regeringens beslut den 20 januari i år att ge banken tillstånd till förvärvet grundades dels på bankens uppgift om att förvärvet utgjorde ett led i organisationen av verksamheten, dels på det förhållandet att planerna på ett samarbete mellan banken och Skandia inte framstod som orealistiska med hänsyn bl.a. till de samarbetsavtal som banken slutit med UNI Storebrand A/S och Hafnia Holding A/S. UNI Storebrand och Hafnia hade tidigare övertagit en stor del av bankens rättigheter att förvärva Skandiaaktier enligt ett optionsavtal. Regeringen framhöll i tillståndsbeslutet att en viss osäkerhet kvarstår i vad mån planerna kommer att kunna förverkligas men att det inte bör krävas att redan uppnådda fördelar kan påvisas för att man skall godta uppgiften att förvärvet sker som ett led i organisationen av verksamheten.

Efter regeringens beslut begärde riksbanken att få ta del av de handlingar som tillförts regeringsärendet efter det att riksbanken avgett sitt remissyttrande. Regeringen biföll riksbankens framställning i den del där uppgifterna inte omfattades av sekretess. Beträffande huvuddelen av uppgifterna fann regeringen att det kunde antas att S-E-Banken skulle lida skada om uppgifterna röjdes. Dessa uppgifter, som således omfattades av sekretess, lämnades inte ut till riksbanken.

Beträffande Jan Bergqvists första fråga vill jag hävda att regeringens och min strävan är att handläggningen av förvaltningsärenden såväl som övriga ärenden skall präglas av så stor öppenhet som möjligt. När det gäller tillämpningen av bankrörelselagens regler om banks förvärv av organisationsaktier i försäkringsaktiebolag kan jag bara hänvisa till de generella riktlinjer som återfinns i förarbetena till lagtexten och till de hittills avgjorda tillståndsärendena. Jag vill också återigen erinra om att regeringen, liksom andra myndigheter, har att följa sekretesslagens bestämmelser. Inskränkningar i öppenheten i handläggningen av ett tillståndsärende kan behöva göras till förmån för t.ex. ett enskilt intresse. Föreligger sekretess beträffande någon uppgift i en handling, som ingår i ett regeringsärende, gäller den såväl mot enskilda som

mot andra myndigheter. Huruvida sådana sekretessbelagda uppgifter skall lämnas ut eller inte är alltså inte beroende av en vilja eller ovilja till öppenhet.

Jan Bergqvists andra fråga gäller vad regeringen bör göra när en bank "på mindre goda grunder" fått tillstånd att förvärva organisationsaktier i bankfrämmande verksamhet. Bankens ansökan tillstyrktes av finansinspektionen och avstyrktes av riksbanken. Regeringens tillstånd till S-E-Banken att förvärva aktier i Skandia har, till skillnad mot vad Jan Bergqvist anser, tillkommit på goda grunder. Dels var bankens avsikt att förvärvet skulle ingå som ett led i organisationen av verksamheten, dels hade samarbetsplaner med UNI Storebrand och Hafnia redovisats. Dessa omständigheter gjorde att bankens förvärv – trots den relativt ringa andelen – bedömdes ingå som ett led i organisationen av verksamheten. Mera allmänt kan jag tillägga att lagstiftningen inte innehåller några regler om att ett förvärvstillstånd skall återkallas om det visar sig att ett planerat samarbete inte blir av eller så småningom avbryts. Det är bara om aktieinnehavet från mera allmänna synpunkter blir ett hot mot en sund utveckling av bankens verksamhet som det kan bli aktuellt med någon typ av ingripande, och då i första hand från finansinspektionens sida.

Svaret på Jan Bergqvists tredje fråga är enkelt. Riksbankens begäran att få del av handlingar omfattade bara de handlingar som tillförts ärendet efter det att riksbanken avgett sitt remissyttrande. Övriga handlingar i ärendet hade ju riksbanken dessutom fått del av redan genom remissen.

Anf. 48 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka biträdande finansministern för svaret på min interpellation.

Jag har ställt tre frågor. Den första frågan gäller om regeringen är beredd att visa en större öppenhet. Den frågan tror jag behöver diskuteras rejält. Bo Lundgren beskylldes nyss motdebattören Lars Stjernkvist för att vara igendammad. Vi får väl se hur öppen och dammfri biträdande finansministern själv är.

När det gäller statsrådets svar på de två övriga frågorna är jag nöjd med beskedet. Jag har i varje fall inte tillgång till något material som ger mig anledning att ifrågasätta statsrådets svar på de punkterna. Jag delar statsrådets uppfattning att regeringen inte kan återkalla ett tillstånd. I så fall får det bli en sak för finansinspektionen, som har att bevaka frågor som gäller en sund utveckling av en banks verksamhet.

Så till den första frågan. Statsrådet tycker kanske att jag går in för mycket på detaljer. Men jag anser inte att vi har fått full klarhet i frågan om vilka principer regeringen följer när den beviljar banker tillstånd att köpa organisationsaktier i vad som brukar kallas bankfrämmande verksamhet. När regeringen den 20 januari i år gav S-E-Banken tillstånd att köpa aktier i Skandia fick Bo Lundgren skarp kritik i Dagens Nyheter för att ha tänjt på lagstiftningen och för att ha gett ett "besynnerligt tillstånd". När Bo Lundgren fick chansen att här i riksdagen redovisa hur regeringen tillämpar lagstiftningen i sådana här fall lyckades han inte riktigt klargöra vilka minimikrav som bör ställas när det gäller att ge tillstånd. Förtroendet för regeringens hantering

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

blev väl heller inte starkare när regeringen sedan vägrade riksbanken full insyn i det material som låg till grund för tillståndet.

Nu har Bo Lundgren en chans att informera riksdagen om dessa saker. Jag utesluter inte alls att statsrådet kan komma att ge oss nya värdefulla upplysningar.

Jag vill börja med riksbanken. Känner statsrådet till om det någon gång i riksbankens historia har hänt att ett departement har vägrat riksbanken insyn i handlingar som banken har begärt att få ta del av? Och anser Bo Lundgren att det i grunden är fel att riksbanken, som är kreditgivare beträffande banker och som i en krissituation har ansvaret för att vårt finansiella system fungerar, vill ha närmare information om en utveckling där en samverkan signaleras mellan landets största affärsbank och landets största försäkringsbolag?

Bo Lundgren ställer S-E-Bankens affärsintresse mot riksbankens intresse som övervakare av det finansiella systemet. Vidare får S-E-Bankens affärsintresse väga tyngre. Varför? Anser statsrådet att situationen på finansmarknaden är så idyllisk att riksbanken inte behöver följa utvecklingen så noga? Eller vad är det fråga om?

Riksbanken kan ju fungera som remissinstans i sådana här ärenden. Skall riksbanken i något annat fall som kan bli aktuellt ta ställning, måste det vara bekant vilka villkor som gällde för S-E-Banken för att man skall kunna göra en likvärdig bedömning av andra banker.

Bo Lundgren gick, med anledning av min fråga om minimikrav, närmast in på frågan om vilka krav som *inte* bör ställas i sådana här sammanhang. Men han har sagt att något krav på ett reellt samarbete vid förvärvstillfället inte finns. Det praktiska samarbetet sker givetvis efter förvärvet.

Men det måste åtminstone före tillståndet finnas en krok att haka upp samarbetet på. Helst bör det finnas ordentliga samarbetsavtal. Men om inte det finns, måste man kunna ha något som det är substans i, något handfast. Måste inte samarbetsplanerna, Bo Lundgren, vara så konkreta att de i varje fall är välkända för företagsledningen i det andra företaget?

Jag vill fråga: Är det regeringens uppfattning att det är en självklar sak att regeringen vid hanteringen av ett sådant här tillståndsärende skall förvisa sig om att sådana här samarbetsplaner är välkända för företagsledningen i det andra företaget?

Anf. 49 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att det, som Jan Bergqvist säkert är medveten om, blåser så friskt kring statsråd, och skall göra det, att risken för att dammet ligger kvar kanske inte är så stor. Det virvlar nog omkring en hel del.

Jan Bergqvist ställde flera frågor. Det är möjligt att vi egentligen inte har så olika uppfattning som tidigare debatter och denna skulle kunna ge vid handen. Jan Bergqvist eftersträvar, om jag förstår det rätt, i första hand så stor klarhet som möjligt i vilka principer som rent generellt ligger bakom regeringens ställningstagande i detta speciella fall. Det har jag naturligtvis full föståelse för. Han hävdar också att Dagens Nyheter på ledarplats avgav kritik därför att jag och regeringen hade tänjt lagstiftningen.

Låt mig först och främst säga att när vi hade att hantera detta ärende fanns det remissyttranden från finansinspektionen och riksbanken. Riksbanken avstyrkte, men finansinspektionen tillstyrkte. Det är ganska uppenbart att det ärende som det rör sig om inte är ett ärende som man till hundra procent säger är helt klart, att det inte är några problem, att tillstånd skall beviljas. Det är heller inget ärende där man säger att det är fullkomligt solklart att man här inte kan ge tillstånd. Ärendet ligger någonstans mitt emellan, och ganska precis i mitten finns det en gråzon som är besvärlig att hantera. Det var naturligtvis därför som finansinspektionen och riksbanken kom till olika slutsatser när det gällde frågan om huruvida man skulle bevilja förvärv eller inte.

Regeringen har alltså inte kört över båda dessa remissinstanser. Det kan vara viktigt att komma i håg. Just mot bakgrund av detta ägnade vi oss åt en mycket noggrann beredning, på tjänstemannasidan och på det politiska planet, med mycket noggranna diskussioner. Vi fick kompletterande upplysningar från S-E-Banken i det här sammanhanget, som också ligger till grund för beslutet som sådant.

Sedan talar Jan Bergqvist om varför jag inte kunde uttrycka mig klarare. Lika väl som man inte kan lämna ut vissa handlingar mot bakgrund av sekretessbestämmelserna, är det olämpligt att jag i riksdagens talarstol går in på just de detaljerna i beslutsunderlaget. De bör inte komma ut. Det är därför vi har sekretessbestämmelserna, totalt sett.

Det innebär inte att vi på något vis vägrar insyn, men vi måste väga insynen, öppenheten, mot de krav som kan ställas på att sekretessbestämmelserna följs. Just i den senare frågan har vi haft en noggrann beredning med justitiedepartementet och gjort en bedömning av om det är möjligt för oss att släppa handlingarna fullt ut eller inte. Vi har gjort bedömningen att vi inte kan släppa dem.

Det finns olika skäl för detta. Vi måste följa sekretesslagen. Det antar jag att Jan Bergqvist och jag är överens om. Vi måste göra en tolkning av sekretesslagen, och den tolkning som vi kommer fram till måste vi följa. Sedan kan vi ha olika uppfattningar om huruvida den är rätt eller fel, men den tolkningen måste följas. Det är självklart. Det är därför det är ointressant att ställa frågan om jag vet om det någon gång i riksbankens historia har inträffat att man har förvägrats insyn i handlingar. Vi har att ta ställning till de sekretessbelagda handlingarna och om de kan lämnas ut eller inte.

Vi kom fram till vårt beslut redan utan att fundera mycket över riksbankens möjlighet att i sin tur belägga dessa handlingar med sekretess. Men det hade varit nästa steg. Om det från allmänna utgångspunkter hade varit möjligt att lämna ut handlingarna, hur var det egentligen med riksbankens möjligheter att å sin sida hålla dem sekretessbelagda? Men den frågan avgjorde inte denna frågeställning.

Det är naturligtvis inte fel av riksbanken att vilja ha så näraliggande information som möjligt. Jag förstår mycket väl att man vill ha full öppenhet. Men vi måste göra avvägningen. Det är en självklarhet.

När det gäller frågan om vem som har ansvaret för det finansiella systemet är svaret att det är en kombination. Finansinspektionen, riksbanken och regeringen har totalansvar. Alla har det. Men det innebär inte att vi mot den

bakgrunden skall bryta mot sekretesslagen. Då skulle Jan Bergqvist eller möjligen någon annan socialdemokrat eller någon ledamot från något annat parti i riksdagen stå här och kritisera mig och regeringen för att vi bröt mot eller tänjde på reglerna när det gällde sekretesslagstiftningen. Detta är naturligtvis orimligt.

Sedan ställer Jan Bergqvist avslutningsvis en detaljfråga som det i och för sig inte går att ge ett generellt svar på. Men om man skall ha möjlighet till affärsmässiga transaktioner, kan det naturligtvis vara fråga om en situation där i det här fallet en bank skaffar sig aktier i syfte att få organisatoriska fördelar, men att banken i den processen inte har en full diskussion med det företag man köper in sig i. Det är en självklarhet att det kravet inte kan ställas rakt ut. Men det innebär inte att man alltid skall bortse från detta. Man måste i varje enskilt fall göra en sammanvägning av alla tillgängliga fakta. Det är vad vi har gjort när det gäller S-E-Bankens förvärv.

Anf. 50 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Statsrådet sade att dammet yr runt statsråden när de rör sig ute i samhället. Det kan jag förstå. I dessa tider är det inte så konstigt om det sker. Men problemet är att det behövs friska fläktar in i finansdepartementet också bland alla hemliga dokument och gråzoner. Ni behöver öppna fönstret för att det skall komma in litet friska fläktar i finansdepartementet.

Jag ställde frågan om riksbanken, och Bo Lundgren ger när det gäller sekretesslagen uttryck för att han har gjort en bedömning och att den är godtagbar. Man kan uttrycka det på det sättet. Den är godtagbar om man ger riksbanken en mycket begränsad roll som övervakare av det finansiella systemet i det samlade ansvar som Bo Lundgren talade om.

Det är där jag är kritisk. Avvägningen mellan S-E-Bankens affärsintresse och riksbankens allmänna intresse har regeringen gjort på ett sätt som utgår ifrån att riksbanken har ett ganska svagt intresse gentemot det aktuella affärsintresset. Jag menar att situationen inte är så idyllisk på finansmarknaden att man kan undervärdera detta. Jag anser att en remissinstans – riksbanken är en tung remissinstans och kan komma i fråga för remisser även i fortsättningen – bör ha möjlighet att mer permanent kunna hålla sig informerad om den här frågan.

När det gäller det som statsrådet sade om samarbetsplanerna vill jag höra om jag verkligen skall tolka statsrådets besked som att de tidningsuppgifter som har förekommit är riktiga. Här får S-E-Banken regeringens tillstånd på grundval av samarbetsplaner med Skandia, men samarbetsplanerna är inte ens kända av företagsledningen i Skandia.

Anf. 51 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! I den senare frågan behöver Jan Bergqvist inte tolka mig på vare sig det ena eller det andra sättet. Som svar på den generella fråga som Jan Bergqvist ställde, om samarbetsplanerna måste vara kända eller inte, konstaterar jag att det självklart kan uppkomma situationer där man gör ett förvärv i organisatoriskt syfte. Men förvärvet kan vara gjort på ett sådant sätt att man inte har informerat företagsledningen. Det har ingenting med någon kommentar till det aktuella ärendet att göra. Det är rent generellt,

eftersom Jan Bergqvist, som jag uppfattade det, ställde en generell fråga. Man måste ta ställning i varje enskilt fall till alla omständigheter som kan påverka bedömningen av om det är fråga om ett organisatoriskt förvärv eller inte. Det är självklart.

Jag upplever den här debatten som litet mer intressant för det är mer en fråga om var man skall lägga sig. Jan Bergqvist vill inte att jag eller regeringen skall bryta mot sekretesslagen. Såvitt jag förstår är det Jan Bergqvists uppfattning. Då frågar jag mig vad Jan Bergqvist egentligen menar. Skall man kunna bryta mot sekretesslagen om man gör en bedömning och kommer fram till att det är bra att riksbanken i alla fall har tillgång till de här uppgifterna. Det förstår jag inte. Det är en orimlig bedömning. Vi måste göra en bedömning: Medger sekretesslagen att uppgifterna lämnas ut? Är det inte så, kan de inte heller lämnas ut. Den bedömningen måste vi göra.

När det gäller hanteringen av dessa ärenden är självfallet riksbanken en tung remissinstans. Men denna typ av ärenden avgörs normalt av finansinspektionen, som denna gång valt att överlämna ärendet till regeringen. Regeringen har lyssnat på riksbanken och därefter gjort en noga beredning med kompletterande material. Regeringen måste göra detta och sedan ta ställning i sakfrågan.

Vi är antagligen överens om att sekretesslagen skall följas. Är det Jan Bergqvists bedömning att lagen inte skall följas i det här fallet?

Anf. 52 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Jag har studerat förarbetena till sekretesslagen. Där talas det om hur man skall göra när det finns motstående intressen.

Jag kan inte förstå annat än att regeringen i och för sig har gjort en bedömning och kommit fram till en slutsats som bygger på värderingen att riksbankens allmänna intresse är lågt. Vid en annan bedömning av riksbankens allmänna intresse går det att komma fram till en annan slutsats enligt sekretesslagen. Dels är det fråga om en avvägning, dels står det i kommentaren till sekretesslagen att hänsyn bör tas till om uppgifterna blir sekretessbelagda hos den mottagande myndigheten i samma utsträckning som hos den utlämnande. Givetvis skall den mottagande myndigheten ha behov av uppgifterna för sin verksamhet.

Bo Lundgren och regeringen har gjort bedömningen att riksbanken inte har detta behov, utan affärsintresset för S-E-Banken väger tyngre. Jag är benägen att göra den motsatta värderingen av sammanvägningen.

Det är självklart för mig att om man köper en liten del av aktiekapitalet, och det ställs speciella krav på att man skall redovisa att det finns ett samarbete som underlag för att det skall vara fråga om organisationsaktier, får det naturligtvis inte vara fråga om lösa samarbetsplaner. Det är onormalt, och ganska orimligt, att inte ens företagsledningen eller andra i företaget känner till vari dessa samarbetsplaner består.

Vi skulle kunna fortsätta och diskutera frågan ytterligare, Bo Lundgren, men det här är mitt sista inlägg.

Jag vill rikta klander mot regeringen när det gäller hanteringen i förhållande till riksbanken. Eftersom jag inte har fått ta del av det fullständiga ma-

terialet, kan jag inte säkert säga vilken slutsats man skulle ha kommit fram till. Men det är många oklara saker i denna affär.

Anf. 53 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag har full respekt för Jan Bergqvists uppfattning i sakfrågan, tolkningen av sekretesslagstiftningen osv. Som ledamot i riksbanksfullmäktige är hans intresse naturligt. Det är inget fel i det. Det är självklart att diskussionen skall ske i riksdagen.

Men vi har kommit fram till en viktig sak, nämligen att det är fråga om att göra en avvägning mellan skilda intressen. Avvägningen bygger inte på att vi nedvärderar riksbankens roll vare sig här eller i andra avseenden. Det är en bedömning av vilka intressen som väger tyngst enligt sekretesslagen. Vi är uppenbarligen överens om att den avvägningen måste göras. Den slutsats man kommer fram till måste man följa. Så långt är vi, såvitt jag förstår, överens – och det är bra.

Jag vill understryka att det inte är fråga om att bevilja ett tillstånd på grundval av några lösa allmänna synpunkter. Det måste finnas substans bakom ansökan. Att det fanns substans i det här fallet framgår inte minst av att de två remissinstanserna finansinspektionen och riksbanken var splittade. Finansinspektionen tillstyrkte förvärvet som organisationsaktie medan riksbanken avstyrkte. Det var därför nödvändigt med en noggrann beredning, vilket regeringen också har genomfört.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1991/92:182 om samverkan mellan banker och posten

Anf. 54 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Christel Anderberg har frågat mig om jag är beredd att medverka till en lagändring så att det blir möjligt för en bank att tillhandahålla vissa posttjänster.

I syfte att bibehålla service av bank- och posttjänster till allmänheten på mindre orter har frågan om samverkan mellan bl.a. bank och post på dessa orter diskuterats i flera sammanhang på senare tid.

Det är enligt min mening angeläget att i möjligaste mån se till att de regelverk vi har t.ex. inom bankväsendet anpassas och följer den utveckling som sker i samhället. Behovet av tillgång till post- och banktjänster på mindre orter gör det nödvändigt att se över de bestämmelser som finns och som verkar som ett hinder i detta avseende.

I samband med att en proposition om rörelseregler för bank m.m. (prop. 1990/91:154) behandlades i riksdagen våren 1991 väcktes en motion (1990/91:N107) angående posthanteringen i bank. Näringsutskottet ansåg i sitt betänkande (1990/91:NU41) att det borde vara möjligt för bankkontor i glesbygd och på mindre orter att få åta sig att i viss utsträckning sköta postala göromål. Regeringen borde, enligt utskottet, pröva vilken författningsändring på bankområdet en sådan ordning förutsätter och därefter lägga fram

förslag till riksdagen. Riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anfört (rskr. 367).

Frågan om att öka möjligheterna för ett bankkontor på en mindre ort att utföra vissa posttjänster bereds nu inom regeringskansliet. Avsikten är att ett förslag i denna riktning skall ingå i den proposition med förslag om ändringar i banklagstiftningen till följd av EES-avtalet som regeringen avser att lägga i höst.

Anf. 55 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka skatteministern för svaret.

Det är glädjande att den fråga jag har aktualiserat för närvarande bereds i departementet. Det är särskilt glädjande att översynen har den utgångspunkt jag efterlyser, nämligen att regelverket även inom bankväsendet måste anpassas och följa den utveckling som sker i samhället och att det måste finnas en öppenhet för okonventionella lösningar.

Egentligen borde jag vara så nöjd med svaret att ytterligare debatt skulle vara överflödigt. Det finns emellertid en fråga som bekymrar mig något, nämligen tidsfaktorn. Frågan bekymrar för övrigt inte bara mig utan även tusentals människor i vår glesbygd.

Postens rationaliseringsverksamhet, som innebär att ca 1 000 kontor skall läggas ned, varav cirka hälften i glesbygd, pågår just nu för fullt.

Jag har i min interpellation talat om den s.k. dominoeffekten. Ramlar ett postkontor på en ort, kanske ledningen för banken finner att orten inte ger underlag för ett bankkontor heller. Så läggs bankkontoret ned. Sedan ramlar den ena servicefunktionen efter den andra – precis som dominobrickor.

I rådande samhällsekonomiska läge kan man lugnt utgå från att service som redan har dragits in knappast kommer att återuppbäggas.

Tiden är därför dyrbar. Om det efterlysta lagförslaget skall ingå i den proposition, med förslag till ändringar i banklagstiftningen till följd av EES-avtalet som planeras till hösten, ser jag risker för en betydande tidsutdräkt. Det har redan gått ett år sedan frågan först aktualiserades, och det är risk att det kommer att gå två år innan den slutligen är avgjord.

Det står faktiskt inte i bankrörelselagen att det skulle vara förbjudet för en bank att tillhandahålla vissa posttjänster. Det handlar om hur finansinspektionen tolkar frågan. Som det för närvarande ser ut inom bankväsendet inom vårt land har jag stor förståelse för att finansinspektionen är restriktiv i sina tolkningar och att banksäkerheten sätts högt. Men i det här fallet tycker jag att tolkningen verkar onödigt strikt, för att inte säga formell, särskilt mot bakgrund av att en liberalisering av banklagstiftningen i berört avseende är på gång. Det kan ju knappast vara ägnat att äventyra banksäkerheten om bankpersonalen vid sidan av sina ordinarie arbetsuppgifter lämnar ut ett och annat postförskott.

Kan statsrådet eller departementet ge finansinspektionen råg i ryggen att redan nu tolka bankrörelselagen mer extensivt och generöst i avvaktan på att den aviserade lagändringen kommer till stånd?

Anf. 56 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Som framgår av den skrivelse riksdagen sänt till regeringen, förutsätter riksdagen att det krävs en författningsändring. Vi kommer att se

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

till att lägga fram förslag om den författningsändringen. Något annat kan inte göras. De förslagen kommer att läggas fram i höst. Sedan ankommer det på riksdagen att så snabbt som möjligt pröva frågan och fatta beslut i ärendet.

Anf. 57 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Jag har sett att näringsutskottet förutsätter att det krävs en lagändring. Jag vet inte om det förhåller sig på det sättet. Men det händer redan nu att myndigheter förekommer ny lagstiftning i sin rättstillämpning i sådana fall då den förväntade lagstiftningen är till förmån för den enskilde jämfört med gällande lag.

Låt mig ge ett exempel från levande livet, även om exemplet kan framstå som udda i det här sammanhanget.

Fylleri var en straffbar gärning ända in på 1970-talet. Det började sedan framstå som klart att fylleri skulle avkriminaliseras. Då utfärdade riksåklagaren en rekommendation till landets alla åklagare att de skulle sluta att väcka åtal för fylleri och lägga ned redan väckta åtal som inte var avgjorda i domstol. Detta gjorde riksåklagaren innan den nya lagstiftningen hade trätt i kraft, dvs. han förutsåg att den skulle komma och att den skulle vara till den enskildes förmån. Jag tänkte mig någon liknande syn i det här fallet.

Jag vill naturligtvis inte att ministern skall bli ett fall för konstitutionsutskottet. Men någon form av informell kontakt mellan departementet och finansinspektionen kan väl tänkas för att undersöka om detta är en tolkningsfråga?

Anf. 58 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag skall inte ägna mig åt ministerstyre. Allra minst skall jag göra det i närvaro av representanter från konstitutionsutskottet och för dem som i övrigt fungerar på det juridiska området – om jag får säga så till Christel Anderberg. Vi är överens om att det samtalet absolut inte bör föras, eftersom det då är fråga om ministerstyre.

Jag ser inte sambandet i jämförelsen mellan fyllerilagstiftningen, banklagstiftningen och bankverksamhet. Men frågan kan väl vara föranledd av att jag förutom bankfrågor också handlägger frågor om AB Vin och Sprit. Det kan vara det som har varit anledningen till synpunkten.

Det går naturligtvis inte att göra jämförelsen att detta skall vara till fördel för den enskilde. Jag förstår att för den bygd som är berörd är det viktigt att få en förändring till stånd. Men lagstiftningen på området syftar till att skydda tredje man när det gäller bankernas sätt att hantera verksamheten. Andra förändringar får genomföras med hjälp av en ändring i författningen.

Vi skall inte ha ministerstyre i det här fallet, så att jag åtminstone i den frågan inte skall behöva komma inför konstitutionsutskottet.

Anf. 59 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Som jag sade inledningsvis har jag all anledning att vara nöjd och belåten med svaret.

Statsrådet har av sina politiska motståndare fått öknamnet "turbominis-

tern". Jag tar inte det ordet i min mun som ett öknamn, utan jag använder det i positiv bemärkelse.

Jag och alla människor som bor i glesbygd, och som är oroliga över sin postservice, hoppas att statsrådet lever upp till benämningen och lägger in turbon och försöker få den nödvändiga översynen till stånd så snart som möjligt.

Anf. 60 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Snabbheten i ärendehantering i finansdepartementet är till största delen de skickliga tjänstemännens förtjänst. De lägger säkert in högsta växel för att klara detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1991/92:177 om minskning av trafikens miljöproblem

Anf. 61 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Annika Åhnberg har frågat mig om, och i så fall när, regeringen kommer att upprätta en långsiktig plan för hur trafikens negativa miljöeffekter skall minskas samt vilka åtgärder regeringen vill föreslå och är beredd att genomföra för att minska trafikens negativa miljöeffekter.

Låt mig inledningsvis säga, att jag helt delar Annika Åhnbergs uppfattning att trafikens negativa miljökonsekvenser måste minskas. Enligt regeringsförklaringen skall miljöpolitiken utgå från vad naturen långsiktigt tål. När det gäller trafiken framhålls särskilt att arbetet med att ersätta fossilbränslen med biobränslen skall påskyndas.

Riksdagen har år 1991 beslutat om en strategi för ett miljöanpassat transportsystem. I denna strategi ligger ett långsiktigt arbete inriktat på flera områden. Jag vill speciellt nämna trafikens kostnadsansvar och användning av ekonomiska styrmedel, det internationella miljösamarbetet, forskning och åtgärder avseende fordon och drivmedel samt arbetet med storstädernas trafikproblem.

När det gäller behovet av en långsiktig plan för att minska trafikens negativa miljöeffekter, vill jag hänvisa till det uppdrag regeringen har givit till trafikverken att gemensamt och i samråd med naturvårdsverket årligen till regeringen lämna en miljörapport. I den årliga miljörapporten skall trafiksektorns och de olika trafikslagens påverkan på miljön beskrivas. Rapporten skall också innehålla en redovisning av hur trafiksektorn och de olika trafikslagen kan bidra till att riksdagens fastlagda mål för den svenska miljöpolitiken uppfylls.

Bland dessa mål är det särskilt de som avser utsläppen av koldioxid, kväveoxider, flyktiga organiska föreningar och cancerframkallande ämnen samt luftkvalitet i tätorter som har betydelse när det gäller trafiksektorn. Trafikverken skall i samråd med naturvårdsverket föreslå sektorsmål för resp. trafikslag. Av rapporten skall framgå vilka åtgärder som har vidtagits, som har planerats och som behövs för att målen skall kunna uppnås. Tillsammans

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

med naturvårdsverkets kommande redovisning av uppdraget om åtgärder mot klimatförändringar och aktionsprogram Miljö 93, som båda bl.a. kommer att innehålla förslag till åtgärdsprogram för trafiksektorns miljöproblem, bildar trafikverkens årliga miljörapporter underlag för regeringens ställningstaganden inom detta område.

När det gäller Annika Åhnbergs båda frågor om åtgärder väljer jag att besvara dem samlat genom att redogöra för de förslag som regeringen lämnat till riksdagen och åtgärder som nyligen vidtagits.

I kompletteringspropositionen (1991/92:150) anges att en samlad översyn av användningen av ekonomiska styrmedel inom transportsektorn kommer att genomföras. Tre prioriterade områden pekats ut där miljöaspekterna bör utredas.

Det första området gäller beskattningen av bilförmåner, där det är ett problem från miljösynpunkt att förmånstagaren inte direkt belastas med en egen rörlig kostnad för den privata användningen av bilen. Bilförmånsreglerna behandlas för närvarande av en särskild utredare i samband med en översyn av vissa regler i inkomstslaget tjänst (dir. 1992:3). I detta utredningsarbete kommer även miljöaspekterna på bilförmånerna att beaktas.

Det andra området gäller ett system för miljöklassning av bensen. Naturvårdsverket kommer att ges i uppdrag att utreda hur ett sådant system kan utformas och lämpligheten av att bl.a. öka skattedifferentieringen mellan blyad och oblyad bensen.

Det tredje området gäller beskattning av den tunga trafiken, där en särskild utredare har fått i uppdrag att utreda kilometerskatten och lämna förslag till ett nytt beskattningssystem för dieseldrivna fordon (dir. 1991:106).

Regeringen anser att miljöklassningen av fordon och drivmedel behöver utvecklas i ett europeiskt perspektiv och i största möjliga utsträckning på sikt harmoniseras med EG:s bestämmelser. Storstädernas möjligheter att utnyttja ekonomiska styrmedel i sin trafikpolitik behöver ses över. Vidare bör miljöklassificering studeras inom sjöfartens och luftfartens områden.

När det gäller framtida fordonskrav vill jag hänvisa till ett dokument som utarbetats inom EFTA:s expertgrupp för motorfordon och som EFTA i dagarna översänt till EG-kommissionen. Det beskriver vilka punkter man anser vara viktiga att beakta inför kommande gemensamma europeiska krav. EFTA-förslaget innebär att man för nya fordon skall tillämpa kravnivåer som är baserade på bästa tillgängliga teknik, kombinerade med hållbarhetskrav och ett effektivt system för kontroll av fordon. Detta bör enligt min mening vara våra krav inför diskussionen med EG om kommande gemensamma bilavgasregler med sikte på ikraftträdande år 1996.

I EFTA-dokumentet anges också att användningen av ekonomiska styrmedel bör uppmuntras. Det är också så att intresset för, och även behovet av, miljöklassning i kombination med användning av ekonomiska styrmedel har ökat i EG-länderna.

Annika Åhnberg tar också upp frågan om utsläppen från arbetsfordon och arbetsmaskiner. De relativt stora utsläppen från dessa källor har uppmärksamats av regeringen. Naturvårdsverket har därför fått i uppdrag att redovisa ett förslag till avgaskrav.

Annika Åhnberg framhåller att substitutionsprincipen måste tillämpas när

det gäller drivmedel. Substitutionsprincipen finns i lagen om kemiska produkter och innebär att den som hanterar eller importerar en kemisk produkt skall undvika sådana produkter som kan ersättas med mindre farliga produkter. En tillsynsmyndighet får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att lagen skall efterlevas. Naturvårdsverket har i en informationskrivelse angivit att volymen och tillgängligheten av s.k. miljödiesel, dvs. miljöklass 1 och 2, kommer att öka successivt och att en övergång till dessa bränslen i första hand bör ske inom storstadsområdena. Informationen utgör en vägledning för de lokala tillsynsmyndigheterna vid tillämpningen av substitutionsprincipen när det gäller drivmedel. Substitutionsprincipen har tillämpats när det gäller dieselbränsle i beslut som har fattats i Stockholm och Göteborg.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Anf. 62 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Det skulle förvåna mig mycket om miljöministern är nöjd med detta sitt svar. Jag är det inte.

I interpellationssvaret redovisas tämligen pliktskyldigt ett antal pågående utredningar, men ingen bakomliggande ambition från regeringen. Av interpellationssvaret att döma får vi vänta till 1993–1994 innan regeringen på grundval av alla dessa utredningar kommer att försöka lägga fast någon egen ambition. Det är alldeles för sent.

De beslut som vi nu fattar, formar våra transportsystem 50 år framåt i tiden. Därför behövs det framtidsvisioner som bygger på vad som är tekniskt möjligt och vad naturen tål. Varför tillsätter inte regeringen en framtidsutredning på trafikens område? Varför låter man inte forskare beskriva hur den möjliga framtiden ser ut och hur vi kan nå dit? Sedan kan vi bryta ner den visionen i tidsperioder och lägga fast ambitioner.

Att t.ex. elbilen har fått en renässans runt om i världen bottnar egentligen i det politiska beslut som fattades i Los Angeles om att en viss andel av bilparken år 2010 skulle vara eldriven eller skulle vara hybridbilar. Varför kan inte den svenska regeringen ha motsvarande ambitioner för storstadstrafiken i Sverige?

Bilåkandet har utan tvekan sina fördelar. Det har möjliggjort boende i glesbygd, det har möjliggjort för handikappade att röra sig friare i samhället och det har möjliggjort för människor att träffa släkt och vänner. Men lika tveklöst som det finns fördelar finns det nackdelar. Transportsystemen är energislukande, nedsmutsande och bullriga. Vi vet att de ger upphov till olyckor som dödar och invalidiserar människor. Vi vet också att viktiga naturvärden går till spillo när man drar fram vägar och när utsläppen i känsliga områden ökar. Trafiken bidrar också till den s.k. växthuseffekten genom koldioxidutsläpp, eftersom fordonen drivs med fossilbränslen.

Slutligen vet vi ju att t.o.m. bekvämligheten med bilåkandet upphör när köerna blir långa och framkomligheten begränsad. Det görs redan nu årligen miljardförluster i distributionssystemen av varor på grund av sådana problem. Utan att moralisera kring bilåkandet måste vi inse att trafiken innebär problem som måste hanteras med en helt annan beslutsamhet än hittills.

I svaret säger miljöministern att miljöklassning av bensin skall övervägas,

53

men i interpellationen föreslog jag att man skulle förbjuda den blyade bensinen i enlighet med substitutionsprincipen. Det finns ju oblyade bränslen som ersättning. Varför kan man inte ta bort detta miljöförstörande bränsle?

Bilförmåner skall ses över, och det är bra, men inte tillräckligt. Trafiken är i hög grad ett tätortsproblem. Mot bakgrund av att en allt större del av jordens befolkning, och så även i Sverige, bor i städer, är det oerhört viktigt att just städernas trafikproblem löses. Det har ju förts förhandlingar i Sverige för storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Det finns en del oenigheter i dessa förhandlingar, men också stor enighet kring de satsningar som rör kollektivtrafiken. Såvitt jag förstår har dock staten ännu inte betalat ut sin del av resurserna för kollektivtrafiksatsningar. Projekten har inte satts i gång. Jag undrar varför.

När skall regeringen i de här diskussionerna ta sig an sådana tunga aktörer som bilindustrin och oljeindustrin? Det är pinsamt att höra hur de står och skyller på varandra som småpojkar som har slagit sönder en fönsterruta: "Det var inte jag. Det var han. Det är inte mitt fel." Så var det t.ex. när det gick så långsamt med att införa katalysatorerna i Sverige. Faktum är att problemen är så stora att varje aktör måste sluta att peka på de andra och i stället se till hur de själva kan ta sitt ansvar. Här behöver de uppenbarligen hjälp på traven av politikerna. Det verkar inte som om regeringen tänker bistå med den hjälpen.

Det finns ytterligare några frågor som jag gärna skulle vilja ha svar på. Kan man tänka sig att belasta transporter med högre avgifter? Näringslivet har ju genom sina just-in-time-system vältrat över en del av kostnaderna för lagerhållning m.m. på samhället. Därmed har de gjort kostnaderna osynliga för sig själva, men de är naturligtvis mycket märkbara i samhällsekonomin. När allt kommer omkring utgör transporterna ändå en låg andel av kostnaderna i de flesta branscher. Borde man inte då föra tillbaka de kostnader som rättmätigt hör till företagen, genom att belasta transporterna med högre avgifter?

Ersättning för kilometerskatten tas upp. Det är också mycket bra. Men vilken ambitionsnivå har man för denna ersättning av kilometerskatten med ett annat system?

I det internationella perspektivet borde det vara viktigt att Sverige har en mer aktiv roll. Det är ju inte en fråga om problemen kommer att bli akuta, utan frågan är ju *när* man i övriga Europa kommer att börja ställa krav på elbilar, andra distributionssystem och bättre kollektivtrafiksystem. Borde inte Sverige vara mer aktivt i de diskussionerna, i stället för att vänta så passivt? Man får en känsla av att vårt Europaperspektiv nu bara handlar om vår egen integration. Men jag tror att Sverige redan nu måste vara mycket aktivt i diskussionen kring de framtida trafiksystemen. Vi vet inte när, eller ens om, vi blir medlemmar. Det finns många länder utanför EG och EFTA som borde dras in i detta.

Till sist bara några ord om biobränslen. Vad gör regeringen i praktiken för att ge biobränslena litet bättre skjuts och en större roll när det gäller trafiksystemen? Det finns t.ex. jord- och skogsbruk som skulle kunna vara självförsörjande med en stor del av sitt bränslebehov. Jag tror att man skulle kunna nå mycket långt om man satsade på att utveckla litet försöksverksam-

het kring det här, men ingenting händer på det området heller. Detta berör ju också arbetsfordonen. Där är passiviteten upprörande. Problemet har varit känt länge. Att sätta i gång och utreda avgaskraven nu är visserligen välkommet, men det är mycket senkommet.

Kommunerna skulle behöva göra en trafikplanering som var bindande. Det är många frågor som jag hoppas kommer att få sitt svar.

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

Anf. 63 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag är ständigt lika imponerad över allt det som regeringen förväntas göra fortare än någon annan. Jag förstår att det är de förväntningarna som talar sitt tydliga språk. Det kan inte alltid vara fel att utreda först. Det är precis det som vi gör. Jag har redovisat en hel katalog av utredningar som inte var gjorda tidigare, och som inte heller var igångsatta tidigare, och som alltså måste göras nu i stället för tidigare, vilket vi också gör. Jag skall inte repetera dem.

Jag tror dessutom att det är viktigt att vi är överens om en sak, nämligen att när det gäller infrastruktursatsningar skall naturligtvis inte den här regeringen anklagas för det dåliga tempo som kännetecknade 70- och 80-talet i den delen. Det är ju först nu under senare tid som satsningarna har kommit i gång någorlunda. De har också kommit att gälla järnvägen och snabbtågen. Det är viktigt att sila ut de värsta överdrifterna från debatten. Jag tror att vi kan vara överens om några av de grundläggande sakerna.

Trafiken är viktig ur miljösynpunkt. Därför är det också viktigt att hitta metoder och medel som gör att vi kan hantera dessa frågor. När den här regeringen satsar hårt på ekonomiska styrmedel är det naturligtvis ett uttryck för detta synsätt.

Varje förorenare skall bära sina kostnader. Jag behöver inte påpeka sådana självklarheter som att vi vill gå vidare och införa etanol. Då gäller det naturligtvis att kunna redovisa hela kedjan från början till slut, från producent och fram till konsument. Det tar något längre tid. Vi kan avskaffa skatt på ren etanol, och vi kan gå vidare med inblandningsetanol, men det är viktigt att se till att hela systemet fungerar gemensamt. Därmed har jag besvarat några av de frågor som har ställts.

När det gäller detta med att följa efter USA är det självfallet så – och det är precis vad som står i regeringsförklaringen – att jag redan har haft överläggningar med några bilföretag. Jag kommer att ha flera. Efter dessa överläggningar har jag ett intresse av att sammanfatta detta i en slutsats, dvs. vad vi kan göra för att sätta upp realistiska målår för att kunna åstadkomma en förändring på sikt i de långsiktigt trögörliga systemen. Jag tycker att man skall ha ett underlag för det, även om kunskapsinhämtandet sker på ett informellt sätt.

Det är dessutom så att bilföretag som räknar med att finnas kvar i framtiden gör klokt i att se detta som en viktig konkurrensfaktor. Det tror jag att svenska bilföretag förstår. Vi har ju inte så många, men de är viktiga åtsminstone för vår hemmamarknad och även internationellt på lastbilssidan.

Det finns en motsägelse i det Annika Åhnberg säger om en framtidsutredning. De utredningar jag redovisar här är konkret inriktade, och en del förslag är avsedda att genomföras redan före årsskiftet. Vi har utgångspunkten

att det som kan och skall göras, skall göras så snabbt som möjligt. Därför arbetar vi systematiskt på en rad olika områden. När det gäller blyad bensin exempelvis är det inte uteslutet att komma fram till ett förbud. Men det finns fortfarande vissa tekniska hinder som man inte kan bortse från. Ingen skulle vara gladare än jag om man kunde förbjuda bly i bensin över huvud taget. Vi har inte vågat gå in på den linjen utan en utredning där även de frågorna klaras ut.

Vi är nu uppe i litet drygt en miljon katalysatorbilar i Sverige. Det hade varit ännu fler om vi i mitt parti hade fått som vi velat redan före valet 1985. Då var vi ganska ensamma.

Anf. 64 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag tackar för detta ytterligare svar. Miljöministern tycks beivrad av att det ställs höga krav på regeringen. Men åtar man sig regeringsansvaret får man väl räkna med det, och särskilt som denna regering i sin regeringsförklaring anger miljöpolitiken som det fjärde av fyra högst prioriterade områden.

Det kan inte alltid vara fel att utreda, säger miljöministern. Det är klart. Men det kan inte heller alltid vara rätt att utreda år ut och år in. Någon gång måste man komma vidare. Jag tycker i och för sig inte att det är något fel med de utredningar som har redovisats. Vad jag saknar är en bakomliggande ambition och ett helhetsperspektiv på trafiksystemen. Det var vad jag var ute efter när jag talade om en framtidsutredning, fast det låter litet tråkigt. Vad jag menar är att man borde formulera en framtidsvision.

Vi vet att vi är långtifrån att klara av de krav naturen ställer på oss när det gäller att få ner t.ex. kväveutsläppen och koldioxidutsläppen. Samtidigt vet vi att mycket av dessa problem är tekniskt möjliga att hantera. Men vi tycks på den politiska nivån sakna förmågan att sätta ihop befintlig och möjlig teknik och få den att verka i riktning mot de problem vi avser att lösa. Det får väl vara ett kollektivt ansvar för opposition och regering. Jag tror att man skulle samla denna diskussion och göra en framtidsvision i det långa perspektivet, säg femtio år.

Hur kan vårt samhälle se ut om femtio år? Hur kan trafiksystemen se ut, om vi fr.o.m. nu går in för att utnyttja den bästa tekniken och hela tiden tänker på de krav naturen ställer? Sedan skall vi se vad ett sådant framtidsperspektiv kräver av oss i politiska beslut här och nu. Det är någonting som den tidigare regeringen inte har tagit sig för med att göra. Men det kan inte vara någon ursäkt för den nuvarande regeringen att inte heller göra det.

Vi måste utnyttja all vår mänskliga fantasi och kreativitet om vi skall kunna hantera dessa problem. Jag utgår från att vi behöver fortsatt avancerade transportsystem. Vi kommer säkert inte heller ifrån att ha transportsystem som i hög grad är individbaserade. Vi måste göra vad vi kan för att ge dem en bättre miljöanpassning.

Det var positivt att höra att det finns en möjlighet att man kan tänka sig att helt förbjuda det blyade bränslet. Det skulle ha en stor betydelse konkret men också symboliskt, om man kan hantera de kvarstående tekniska problemen. Däremot fick jag inte något svar på mina frågor om storstadstrafiksatsningarna, där staten är en av de tunga aktörerna som skall bidra med stora

resurser. Varför händer det ingenting? Varför förverkligar man inte dessa angelägna kollektivtrafikprojekt? De skulle också spela en roll sysselsättningsmässigt.

Det är intressant att höra att det förs en diskussion med bilindustrin. Men varför skall den diskussionen föras i slutna rum? Jag är övertygad om att människorna i detta land är intresserade av att vara med i denna framtidsdiskussion.

Anf. 65 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Låt mig reda ut detta med framtidsvisioner och framtidsperspektiv visavi det korta perspektivet, det näraliggande, som måste utredas med sikte på omedelbara åtgärder. Vi har nyligen i stor parlamentarisk enighet gått över från ett sektorstänkande till en helhetssyn i miljöpolitiken, äntligen. Det gäller då att använda det systemet och inte ändra inriktningen. Jag har redogjort för i mitt svar tidigare att det är viktigt att ansvaret nu läggs på sektorsmyndigheterna i samråd med miljömyndigheten, naturvårdsverket, för att man den vägen skall få en helhet. De årliga rapporterna på detta område är en viktig del av underlaget för det kommande handlandet. Det kan mycket väl följas upp av mera långsiktiga utredningar. Men det som har varit den överväldigande arbetsuppgiften här och nu är att i det internationella sammanhanget försöka få till stånd någonting gemensamt, t.ex. i samband med FN:s konferens i Rio, och se hur långt vi kan komma. Även den tidigare regeringen har, antar jag, haft ambitionen att försöka ta fram så mycket som möjligt som vi kan använda som underlag för mera resultatinriktad verksamhet.

Riokonferensen kommer nu inte att vara så särskilt konkret. Det är ju tyvärr så med internationella konferenser. Men det är viktigt att få i gång en förhandlingsprocess, där de stora globala miljöproblemen tacklas. Till dem hör klimatfrågorna. Klimatfrågorna är direkt kopplade till bl.a. trafiken. Det är kanske det område där vi allra tydligast ser ojämlikheten i världen. Det är viktigt att vi försöker göra det bästa möjliga av detta.

Jag ser alltså inte i det nära perspektivet någon motsättning mellan de korttidsutredningar som vi tillsätter på en rad olika områden och det långa perspektivet. Låt oss se vad dessa rapporter står för och hur vi kan använda dem. Sedan kan vi gå vidare.

När det gäller blyad bensin vill jag bekräfta att jag under framtagandet av kompletteringspropositionen har haft den optionen med. Den har diskuterats i regeringskretsen som en möjlighet. Det är en av anledningarna till att vi valde att i samband med skatteomläggningen lägga detta åt sidan, eftersom det innehåller tekniska problem som inte hade sitt omedelbara svar.

Inne i storstäderna kanske det inte har hänt så mycket. Jag redovisar i svaret det besked jag har fått från kommunikationsdepartementet, nämligen att en översyn skall ske av reglerna för kommunernas möjligheter att själva bestämma på detta område när det gäller ekonomiska styrmedel. I övrigt har ett konkret beslut fattats om Mälarbanan, och arbetet med Arlandabanan har satts i gång och finansieringen ordnats.

När det gäller diskussionerna med bilindustrin och petroindustrin är det

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

självlärt att det efter ett antal samtal finns anledning att redovisa innehållet för att därefter föra en offentlig debatt.

Anf. 66 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag tackar också för detta svar. Jag håller med om att det är viktigt att man i samband med FN-konferensen i Rio om miljö och utveckling tar upp dessa diskussioner. Jag delar också uppfattningen att den är ett forum där det mera handlar om att få i gång en förhandlingsprocess, som kanske ger utslag på lång sikt, än att komma med konkreta lösningar.

När det gäller det internationella perspektivet i övrigt undrar jag om det inte finns någonting utöver det som redovisas i interpellationssvaret som Sverige kan göra. Jag tänker på att industrins företrädare har haft sina rundabordssamtal och som resultat av det presenterat sina krav för politikerna om hur man tycker att transportfrågorna skall lösas och vilka vägar som behöver byggas. Man skulle kunna tänka sig det omvända, att man på den politiska nivån hade rundabordssamtal som resulterade i att man ställde krav på industriföreträdarna, krav på hur stor del av fordonsparken som skulle drivas med andra typer av bränsle, krav på energisnålhet, effektivare transportsystem osv. Finns det ingenting som Sverige kan göra utöver det som redovisas i svaret? Jag tänker också på en diskussion som förhoppningsvis skulle föras mera i det öppna. Skulle man inte kunna tänka sig att Sverige tog sådana initiativ?

Det är naturligtvis positivt med rapporterna från sektorsmyndigheterna. Men jag blir litet konfunderad när jag ser t.ex. de vägsträckningar som ingår i vägverkets planer för de närmaste åren. Det är uppenbart att man har tänkt sig att dra motorvägar just i viktiga områden med höga naturvärden. Det handlar både om öst- och västkusten. Detta finns redovisat t.ex. i en rapport från Naturskyddsföreningen, som jag tyvärr inte har här nu.

Det känns som att de årliga miljörapporterna inte står i proportion till de problem man åstadkommer med sin ordinarie verksamhet och som man inte löser genom att i efterhand redovisa i en rapport. Det verkar inte som om man vid planeringsarbetet har tillräcklig insikt i hur man skall undvika dessa svåra miljöproblem.

Miljöministern redovisar också kommunernas möjligheter i enlighet med substitutionsprincipen. Det är naturligtvis så att de lokala tillsynsmyndigheterna – det torde vara miljö- och hälsoskyddsförvaltningarna som avses – har möjlighet att gå in med förbud eller föreskrifter. Samtidigt skall man ha klart för sig att det är litet fräckt att lägga över ansvaret på den nivån. Det är svårt för en liten kommun att genomföra förbud som får någon verkningkraft. Det är knappast ens möjligt för de stora kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö. Än svårare är det för de små. Det behövs stöd nationellt.

Anf. 67 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Substitutionsprincipen är tillämpbar på olika områden. Principen i sig är ett stöd. Det man naturligtvis kan diskutera är om staten skall lägga sig i vad kommunerna gör inom sitt område. Det är ändå kommunen som har ett ansvar för stadsplanering och trafikplanering. Kommunerna känner bäst de lokala förhållandena. Syftet med översynen är att vi skall se om

vi har anledning att hjälpa till med ekonomiska styrmedel utöver den mera lokala planeringsprocessen och de möjligheter kommunerna har att tillämpa substitutionsprincipen på hemmaplan.

När det gäller vägsträckningar vill jag nämna en sak som jag har debatterat tidigare vid en frågestund. Nu finns kravet på miljökonsekvensbeskrivning inskrivet i lag. Det kommer att innebära hårdare krav än tidigare på dem som anlägger och planerar. Jag hoppas att vi skall kunna klara den utmaningen. Det är viktigt att man klarar ut problemen innan, så att man inte står med nya fall liknande det bohuslänska.

När det gäller krav på industriföreträdare vill jag säga att syftet med våra samtal är att vi skall kunna ange vad samhället önskar. Om industrin ställer upp på det vill dess företrädare naturligtvis veta på vilket sätt staten kan underlätta uppfyllandet av kraven. Det finns möjligheter både till morot och piska i sammanhanget. Så tycker jag att man skall föra dessa samtal. Vi har behov av att få veta var fronten ligger tekniskt sett. Vi politiker är inte i första hand experter på det.

Till sist vill jag säga att det är viktigt att man ställer krav på oss som konsument. Om inte vi är med och styr i vår egenskap av konsument, utöver det att vi är medborgare och uttalar vår mening i politiska val, händer inte så mycket. Konsumenterna är en underutnyttjad resurs. För att konsumenterna skall kunna fungera på ett bra sätt krävs ekonomiska styrmedel, dvs. att man sätter rätt pris på miljön. Det är precis vad vi eftersträvar.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1991/92:127 Ändringar i fastighetsbildningslagen (1970:988) m.m.

Motionerna

med anledning av prop. 1991/92:134 Riktlinjer för överföringen av verksamheten vid domänverket till aktiebolagsform

1991/92:N53 av Birgitta Carlsson (c)

med anledning av prop. 1991/92:119 Ombildning av Stadshypotek, m.m.

1991/92:N54 av Anita Gradin m.fl. (s)

1991/92:N55 av Rolf L Nilson (v)

Konstitutionsutskottets betänkande

1991/92:KU34 Inrättande av ett särskilt utskott

Finansutskottets betänkande

1991/92:FiU26 Statlig lokalförsörjning

Lagutskottets betänkanden

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

*Svar på
interpellationer*

1991/92:LU29 Skadeståndsfrågor
1991/92:LU30 Vårdnad och umgänge med barn m.m.
1991/92:LU31 Ändring i jordabalken
1991/92:LU32 Äktenskaps- och sambofrågor
1991/92:LU33 Skadeståndsansvaret för polishundar

Utbildningsutskottets betänkanden

1991/92:UbU13 Vissa för högskolan gemensamma frågor och anslag
1991/92:UbU14 Grundläggande högskoleutbildning m.m.
1991/92:UbU15 Anslag till forskning, m.m.
1991/92:UbU16 Lokalförsörjning m.m. för högre utbildning och forskning
1991/92:UbU17 Anslag till lantbruksuniversitetet, m.m.
1991/92:UbU21 Ändrat huvudmannaskap för särskolan och särvux m.m.

Näringsutskottets betänkande

1991/92:NU20 Näringspolitik

Bostadsutskottets betänkanden

1991/92:BoU17 Prisstöd till rennäringen m.m.
1991/92:BoU19 Vissa frågor i plan- och bygglagen
1991/92:BoU20 Egenskapskrav på byggnader
1991/92:BoU21 Skydd av vissa områden enligt naturresurslagen m.m.
1991/92:BoU26 En översyn av byggnadsgarantilagen m.m.

11 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställts

den 29 april

1991/92:187 av *Ewa Hedkvist Petersen* (s) till socialministern om barns och ungdomars villkor:

I regeringens nationella handlingsplan för barns överlevnad, skydd och utveckling görs en genomgång av barns och ungdomars villkor i vårt land. Här framgår med stor tydlighet att den generella välfärdspolitiken är ett fundament för att möjliggöra goda uppväxtvillkor för alla barn i vårt land. Man exemplifierar med den allmänna grundskolan, familjepolitiken, barn- och mödravård, jämställdheten, etc. Alla dessa välfärdsinstrument är skapade och försvarade under socialdemokratiska regeringsperioder.

Det framgår också av handlingsplanen att en hel del återstår att göra för att alla barn skall kunna växa upp under goda villkor. Det är också tydligt att det oftast är barn i lägre socialgrupper och invandrarbarn som inte fullt ut omfattas av välfärden och som mest skulle gynnas om vi vidareutvecklar omsorgen om våra unga. Det är helt enkelt en klassfråga.

I handlingsplanen skriver regeringen: "Välfärden är inte heller en gång för alla given. I tider av ekonomiska problem, vilket vårt land har för närva-

rande, är det de svagas och utsattas intressen som står mest på spel. Barnens rätt till skydd och goda uppväxtvillkor måste därför alldeles särskilt värnas i dag." (s. 2).

Regeringens ovan citerade klarsyn är välgörande. Det har ju kommit alarmerande signaler från hela landet de senaste månaderna om att de barn och familjer som bäst behöver samhällets stöd är de som drabbas hårdast när besparingar görs och den generella välfärden därigenom hotas.

I den nyss framlagda kompletteringspropositionen föreslås trots detta rejäla indragningar från kommunerna till staten, vilket kommer att drabba barnens välfärd. På utbildningsområdet föreslår också regeringen lagbestämmelser om fristående skolor som leder till ett segregerat skolsystem. Det förbereds förslag i regeringskansliet om att försämra föräldraförsäkringen med allt vad det innebär för barnen, familjerna och papporna.

Medvetenheten om barns behov har ökat. Barnperspektivet har stärkts på många områden, men det återstår en hel del att göra. Det kommer t.ex. larmsignaler om att kunskaper om barns behov inte alltid är utbredda inom rättsväsendet. Alltför sällan tas på arbetsmarknaden hänsyn till hur barn påverkas av föräldrarnas arbetsvillkor. Barn behöver en väl fungerande barnomsorg och skola med hög kvalitet. Barn har rätt till en rik fritid med spännande lekmiljöer.

För att säkerställa detta måste barnperspektivet i samhället förstärkas. Den socialdemokratiska regeringen lät därför utreda frågan om en barnombudsman. Förslag har också lagts om att inrätta en statlig ombudsman för barn och ungdom som enligt en särskild lag skall tillvarata och främja barns och ungdomars rättigheter, behov och intressen i samhället. Barnombudsmannen skulle också kanalisera och ta till vara de ungas egna åsikter om sina villkor.

Mot denna bakgrund vill jag fråga socialministern följande:

1. Vilka åtgärder är socialministern beredd vidta för att stärka den generella välfärden så att *alla* barn får goda uppväxtvillkor och så att inte barn och ungdomar blir de stora förlorarna i besparingstider?
2. Är socialministern beredd stärka barnperspektivet i samhället genom att inrätta en barnombudsman?
3. Är socialministern beredd vidta åtgärder för att ta till vara barns och ungdomars egna åsikter om sina villkor i samhället?

1991/92:188 av *My Persson* (m) till socialministern om vården av äldre i hemmet:

ÄDEL-reformen är en av de största kommunreformer som ägt rum under de senaste decennierna. Den berör hundratusentals människor. Den berör våra äldre, deras anhöriga och den personal som i offentlig eller privat regi vårdar och hjälper.

Nu när äldrevården, sedan fem månader, är överförd till kommunerna, börjar vi också kunna se konsekvenser, såväl goda som mindre goda. Dessa konsekvenser reser också en rad frågor som på ett eller annat sätt måste besvaras, även om jag är medveten om att en uppföljning av reformen skall ske

senare. Det är bl.a. mot den bakgrunden som socialutskottet planerar att till hösten genomföra en hearing om just äldrevården.

En frågeställning som dock behöver belysas omedelbart är den om de 38 000 äldre som skrivs ut från landstingens äldrevård. Samtidigt som detta sker vet vi att det inte finns möjlighet för kommunerna att ta emot alla dessa äldre.

Sannolikt är det så att merparten av dessa äldre återgår till boende i hemmet, där de ofta lever under ovärdiga förhållanden i ensamhet och oro. Har den äldre "tur" finns i hemmet en anhörig – ofta äldre även denne – som vårdare. Sanningen är ju att hela 80 % av våra vårdbehövande äldre vårdas i hemmet av just anhöriga.

I ÄDEL-beslutet finns det fem miljarder kronor avsatta för en utbyggnad av äldreboendet. Det är bra, men samtidigt har man då missat just det som nämnts ovan, nämligen det faktum att de allra flesta äldre vårdas i hemmen av anhöriga.

Det är mot ovan nämnda bakgrund jag vill fråga socialministern följande:

Är socialministern beredd att inom ramen för de beslutade fem miljarder kronorna möjliggöra konstruktioner som ger stimulanser även för vård och service av äldre i hemmet?

1991/92:189 av *Bo Arvidson* (m) till statsrådet Beatrice Ask om specialkurser m.m. i gymnasieskolan:

I enlighet med den dåvarande regeringens proposition 1990/91:85 Växa med kunskaper beslöt riksdagen att gymnasieskolans specialkurser skulle avvecklas och motsvarande utbildning anordnas antingen inom programmen, inom kommunal vuxenutbildning eller inom högskolan.

Första start med de nya studievägarna görs läsåret 1992/93, och senast läsåret 1995/96 skall all intagning av elever göras enligt riksdagens beslut. Under denna tid skulle alla specialkurser och påbyggnadsutbildningar inom nuvarande gymnasieskola avvecklas.

Från den 1 juli 1991 skall elevens hemkommun lämna ersättning till landsting och andra kommuner som bedriver dessa utbildningar.

Ansökningarna till flera av de nu aktuella utbildningarna skulle vara insända till den 1 februari 1992. Hanteringen mellan kommuner och landsting har skapat stora problem och osäkerhet för eleverna om kommunerna skulle betala ersättning. Många kommuner, som varit ovana att hantera dessa kurser, har nekat att betala ersättning till landsting eller andra kommuner. Eleverna har då inte kommit in. Detta har i vissa fall givit till resultat att det blivit svårt att över huvud taget genomföra dessa utbildningar på grund av för få elever. Frågan om elevens ålder har också varit ett problem när kommunerna skulle bedöma ansökningarna.

I budgetpropositionen 1991/92:100 Bil. 9 behandlas på s. 28 och 29 rättsläget för de nämnda specialkurserna. Det av regeringen begärda bemyndigandet att meddela avvikande föreskrifter har bifallits av riksdagen.

I avvaktan på att de här nämnda specialkurserna och påbyggnadsutbildningarna förändras enligt riksdagens beslut är det mycket angeläget att

denna typ av utbildning fortfarande kan erbjudas de elever som efterfrågar den.

Med hänvisning till vad som anförts vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit efter riksdagens beslut om bemyndigande?

Prot. 1991/92:104
4 maj 1992

12 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 29 april

1991/92:707 av *Jan Andersson* (s) till socialministern om nolldirektiven för merkostnads- och psykiatriutredningarna:

Hösten 1989 föreslog socialutskottet att handikapputredningen och andra utredningar på handikappområdet inte skulle begränsas av regeringens noll-direktiv. Detta blev också riksdagens beslut. Regeringen tog senare bort nolldirektiven till handikapputredningen.

Med anledning av en motion från Börje Nilsson och Bo Nilsson (båda s) som föreslog att nolldirektiven skall avskaffas för merkostnadsutredningen och psykiatriutredningen återupprepade socialutskottet sitt tidigare ställningstagande att utredningar på handikappområdet inte skall omfattas av regeringens nolldirektiv. Riksdagen beslöt den 24 april i år i enlighet med socialutskottets förslag.

Min fråga till socialministern är följande:

När ämnar socialministern verkställa beslutet om att ta bort nolldirektiven för merkostnadsutredningen och psykiatriutredningen?

1991/92:708 av *Sten Söderberg* (-) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om EG:s krigsavväjande betydelse:

Den 19 april 1992 hade statsrådet Dinkelspiel en artikel i SvD/brännpunkt rörande Europaintegrationen.

Det uppges bl.a. "låt oss aldrig glömma bort att grundvalen för hela EG-tanken är att krig på den europeiska kontinenten aldrig mera skall inträffa". Jag undrar vad statsrådet egentligen menar och vad målet är. Nu skall vi utan vidare resonemang ge oss i lag med Frankrike och Tyskland och i slutändan dela försvarsmakt med dem.

Det kan bli etniska krig inom olika länder eller mellan olika länder i Europa. Kommande EU-regeringar får dessutom möjlighet att säga ja till kärnvapen på svenskt område.

Riskerna för att Sverige dras in i krig mellan EU och andra federationer är stora.

I sin iver att övertyga motståndarna till EU ser inte statsrådet de besvärliga omställningar som kommer.

Min fråga är:

Vad är det för krig som avses?

1991/92:709 av *Sten Söderberg* (–) till socialministern om välfärden och regeringens förslag om nedskärningar:

Socialministern har vädjat om frivilliga krafter inom sociala omsorgen och öppethållande inom biblioteken.

Westerberg lovade i valrörelsen runt och han håller tunt. Westerberg och fp lovade husläkare, eget rum och en bättre välfärd för sjuka och handikappade (det glömda Sverige).

Nu skär regeringen och socialministern i välfärden och förlitar sig på frivilliga insatser.

Nedskärningarna i grundtryggheten sker med hjälp av Moderaterna och dess extrema stödtrupper i Ny demokrati.

Min fråga är:

Vilka ytterligare nedskärningar kommer regeringen att föreslå?

1991/92:710 av *Elvy Söderström* (s) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om exportgarantier vid försäljning till Ryssland:

För att klara den demokratiska uppbyggnaden av Ryssland och övriga öststater krävs att dessa länder klarar ekonomin. Därför är det viktigt att länderna får i gång sin industri och handel som i sin tur kan ge värdefulla exportintäkter. En effektivare utvinning av olja och gas ökar möjligheterna för Ryssland att få in värdefulla exportintäkter och därigenom förbättra sin ekonomi. AB Hägglund & Söner i Örnsköldsvik har sedan ett par år samarbetat med institut och företag i Ryssland om utveckling av utrustning för utvinning av olja och gas. Intresset för projektet är mycket stort i Ryssland.

Genom att bevilja statliga garantier ger Sverige Ryssland hjälp till självhjälp. Värdefulla arbetstillfällen skapas i såväl Ryssland som Sverige. Leveransvolymen för Hägglunds Workover Riggas beräknas komma att uppgå till 250 milj.kr. per år och ge sysselsättning för ca 200 årsarbeten vid Hägglunds i Örnsköldsvik.

De arbetsmarknads-, regional- och utrikespolitiska motiven för statliga garantier för export av de slag som beskrivs ovan är alltså påtagligt starka.

Jag vill fråga ministern:

Kommer ministern att verka för att statliga garantier skall ges till AB Hägglund & Söner för export av Workover Riggas?

1991/92:711 av *Lars Andersson* (–) till utrikesministern om Serbien och Kosovoalbanerna:

Vad kommer den svenska regeringen att göra för att stoppa Serbiens förtryck mot Kosovoalbanerna?

1991/92:712 av *Inger Lundberg* (s) till statsministern om demonstrationsrätten:

Statsministern deltog för några dagar sedan i ett partimöte i Torsby.

Enligt pressuppgifter ägnade statsministern en inte obetydlig del av sitt anförande åt att raljera med förstamajfirandet.

För stora delar av det svenska folket representerar den breda folkliga demonstrationen ett viktigt instrument för demokratin.

Medborgarna har rätt att kräva respekt av sin statsminister oavsett om han delar deras politiska uppfattning eller ej. En statsminister kan inte bara visa de egna väljarna respekt.

Är statsministern beredd att bekräfta att demonstrationsrätten är en viktig del av den svenska demokratin?

1991/92:713 av *Catarina Rönning* (s) till kommunikationsministern om obligatorisk luftkudde i nya bilar:

Luftkudde i ratten har näst säkerhetsbälte den dokumenterat bästa effekten när det gäller att minska risken för skada i samband med olyckor. Volvo och SAAB utrustar sina bilar med luftkuddar på vissa utlandsmarknader men inte i Sverige.

Är kommunikationsministern beredd att föreslå lagstiftning om att luftkudde blir obligatorium i nya bilar?

13 § Kammarén åtskildes kl. 15.44.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 33 (delvis) och av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Måndagen den 4 maj

Meddelande om försök med nya debattregler vid frågestunderna . .	1
Talmannen	
1 § Anmälan om återtagande av plats i riksdagen	1
2 § Justering av protokoll	1
3 § Svar på interpellationerna 1991/92:111, 112 och 114 samt frågorna 1991/92:675 och 698 om olovligt bortförande av barn, m.m.	1
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Marianne Jönsson (c)	
Eva Zetterberg (v)	
Birgit Henriksson (m)	
Margareta Viklund (kds)	
Nils Nordh (s)	
Sten Söderberg (-)	
4 § Svar på interpellation 1991/92:159 om åtgärder mot den ekono- miska brottsligheten	18
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Ulla-Britt Åbark (s)	
Sten Söderberg (-)	
5 § Svar på interpellation 1991/92:137 om bygg- och arbetslöshetskri- sen	25
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Eva Zetterberg (v)	
Sten Söderberg (-)	
6 § Svar på interpellation 1991/92:162 om en god bostad för alla . .	33
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Lars Stjernkvist (s)	
Eva Zetterberg (v)	
7 § Svar på interpellation 1991/92:181 om bankförvärv av organisa- tionsaktier i försäkringsbolag m.m.	42
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Jan Bergqvist (s)	
8 § Svar på interpellation 1991/92:182 om samverkan mellan banker och posten	48
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Christel Anderberg (m)	
9 § Svar på interpellation 1991/92:177 om minskning av trafikens mil- jöproblem	51
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Annika Åhnberg (v)	
10 § Bordläggning	59

11 § Anmälan om interpellationer

1991/92:187 av Ewa Hedkvist Petersen (s) om barns och ungdomars villkor

60

1991/92:188 av My Persson (m) om vården av äldre i hemmet

61

1991/92:189 av Bo Arvidson (m) om specialkurser m.m. i gymnasieskolan

62

12 § Anmälan om frågor

1991/92:707 av Jan Andersson (s) om nolldirektiven för merkostnads- och psykiatriutredningarna

63

1991/92:708 om Sten Söderberg (-) om EG:s krigsavväjande betydelse

63

1991/92:709 av Sten Söderberg (-) om välfärden och regeringens förslag om nedskärningar

64

1991/92:710 av Elvy Söderström (s) om exportgarantier vid försäljning till Ryssland

64

1991/92:711 av Lars Andersson (-) om Serbien och Kosovoalbanerna

64

1991/92:712 av Inger Lundberg (s) om demonstrationsrätten

64

1991/92:713 av Catarina Rönnung (s) om obligatorisk luftkudde i nya bilar

65

Prot. 1991/92:104

4 maj 1992

